

DOKUMENTY A MATERIÁLY

SLOVÁCI VO VELITEĽSKOM ZBORE ČS. BRANNEJ MOCI V ROKOCH 1945 – 1948 NA STRÁNKACH SÚDOBÉHO DENNÍKA DEMOKRATICKEJ STRANY ČAS

ALEX MASKALÍK

MASKALÍK, A.: Slovaks in the command corps of the Czechoslovak Armed Forces in 1945–1948 on the pages of “Čas” the period newspaper of the Democratic Party. *Vojenská história*, 2, 26, 2022, pp 133–158, Bratislava.

The submitted material study vividly presents the views of the Democratic Party representatives on the Slovak aspect of the construction of the command corps of the Czechoslovak Army with all its nuances. In the vast majority of cases, this was reflected in a tendentious and schematic way, in the most general level of disclosure of basic trends and indicators, without considering the main mechanisms from which it was directly derived, with an emotional, politically motivated downplaying of all the objective causes that were part of it. The reader has the opportunity to judge which of them were the result of querulantism and which were the result of reality, not allowing to resolve the *Slovak question* in the army to the satisfaction of the Slovak side.

Keywords: CS Armed Forces, Slovaks in the command corps, 1945 – 1948, “Čas” period daily and the issue in question.

Problematika pôsobenia a zastúpenia Slovákov vo veliteľskom zbore čs. brannej moci v rokoch 1945 – 1948 predstavovala v porovnaní s predmníchovským obdobím ešte citlivejšiu politickú tému.¹ V kontexte potreby Slovenska s jeho veliteľskými kádrami pre rozširovanie zahraničnej armády pri oslobodzovaní Československa z „východu“ sa z nej navyiac oficiálne stala *slovenská otázka*, ktorej podobu zadefinovali *ľudáci* už koncom 30. rokov. Tá sa premietala do úlohy vytvárať slovenské národné jednotky a zabezpečiť primeranú participáciu Slovákov vo veliteľskom zbore i vo všetkých inštitúciách vojenskej správy z hľadiska funkčného zaradenia a hodnostného profilu. V nadväznosti na Košický vládny program dohovory medzi českou a slovenskou politickou reprezentáciou navyše zaistili slovenskej strane značný vplyv na výstavbu veliteľského zboru. Mohla predkladať návrhy na obsadenie najdôležitejších veliteľských a štábnych funkcií na Slovensku i povyšovanie Slovákov do vyšších dôstojníckych a generálskych hodností, prostredníctvom vlastnej prijímacej komisie organizovala prijímanie slovenských dôstojníkov a rotmajstrov. Politický pragmatizmus pri zohľadňovaní slovenských požiadaviek a naplňaní početných stavov veliteľského zboru *Veľkej armády* znamenala ústretovosť vojenskej správy voči Slovákom, a to prakticky v každom ohľade. Práca slovenských prijímacích komisií, sprevádzaná mnohými kontroverziami (prehliadanie vážnych nedostatkov, bagatelizovanie previnení, rozhodovanie na základe protekcie), bola posudzovaná benevolentne. A tak i napriek nedôvere najvyš-

¹ Predmetom záujmu čs. historiografie sa taktiež stala až po roku 1989. Z profilových vedeckých prác spomeňme: HAVLÍČEK, J. K otázke formovania a národnostného zloženia veliteľského zboru československej armády v rokoch 1945 – 1948. In *Historie a vojenství*, roč. XLII, 1993, č. 2, s. 91–110; ŠTAIGL, J. K niektorým otázkam existencie slovenských národných jednotiek v čs. armáde po druhej svetovej vojne. In *Vojenské obzory*, roč. 3, 1996, č. 1, s. 119–129; HANZLÍK, F. Veliteľský sbor čs. armády na Slovensku jako objekt zájmu vojenského obranného zpravodajství v letech 1945 – 1948. In *Vojenská história*, roč. 3, 1999, č. 4, s. 55–71; ŠTAIGL, J. Formovanie a vývoj dôstojníckeho zboru čs. armády na Slovensku v rokoch 1945 – 1948. In *Vojenská história*, roč. 11, 2007, č. 4, s. 61–89.

ších kruhov voči štátnej spoľahlivosti veteránov bývalej slovenskej brannej moci (tvoriacich absolútnu väčšinu slovenskej časti veliteľského zboru) podiel Slovákov medzi dôstojníkmi a rotmajstrami vzrástol oproti predmníchovským 4 – 5 % na 15 – 16 %, medzi generálmi a plukovníkmi z 1 % na 10 – 12 % a medzi exponovanými armádnymi funkciami na 16 – 19 %.² Mnohým bol dokonca umožnený rýchlejší funkčný postup, a to napriek tomu, že ho mali za vojny a že podobné „výnimky“ boli v rozpore so zavedenou systemizáciou. V národných jednotkách na Slovensku slúžila väčšina Slovákov, a to napriek tomu, že vládny program žiadne ustanovenie o mieste ich dislokácie neobsahoval. Prednostné rozmiestňovanie vyšších veliteľských kádrov na Slovensku a ich obmedzený zdroj súčasne znamenali, že uspokojujúšie výsledky v ich rozmiestňovaní v centrálnych armádných orgánoch neboli možné. V snahe pritiahnuť Slovákov do armády sa výrazne znížili i kritériá prijatia v oblasti kvality dosiahnutého občianskeho vzdelania, bezprecedentnou novinkou bol kvótový systém, ktorý im v prijímacom konaní do hranickej vojenskej akadémie (zabezpečujúcej výchovu dôstojníckeho dorastu) zaručoval pevne daný objem z prírastku. Ani to však nestačilo, aby sa v podmienkach silnejúceho pacifizmu vyriešil pretrvávajúci nezáujem slovenskej mládeže o vojenské povolanie a dosiahlo tak slovenskými politikmi očakávané 25 % zastúpenie, zodpovedajúce národnostnej štruktúre obyvateľstva štátu.

Na pozadí prebiehajúceho mocenského boja medzi demokratickými a komunistickými silami sa zo slovenských politických subjektov v predmetnej problematike najviac angažovala Demokratická strana. V prostredí značnej, účelovo tlmenej, averzie celého politického spektra voči slovenskému elementu bola osamotená, nakoľko Komunistická strana Slovenska (druhá najsilnejšia na Slovensku) po odstránení nacionálne orientovanej frakcie „pracovala“ výlučne v službách materskej KSC (naviac s veľmi jasne vymedzenou úlohou oslabovať mocenské pozície konkurencie).³ A rovnako ako *ľudákom* pred rokom 1938 slúžila ako vhodný prostriedok budovania si imidžu na slovenskej politickej scéne ako národnej občianskej strany obhajujúcej záujmy Slovákov (a to nielen) v armáde. Svoje názorové stanoviská a námietky vo vzťahu k širšej verejnosti na Slovensku prezentovali prostredníctvom tlačového orgánu *Čas*. Rešerš ich najdôležitejších výstupov je predmetom tejto materiálnej štúdie.

V rétorike dominoval kritický pohľad, pričom prístup kompetentných pri zaisťovaní práv Slovákov v armáde (nielen z hľadiska ich celkového počtu a prednostného rozmiestňovania na Slovensku, ale i funkčného a hodnotného profilu) nepovažovali za dostatočný – podobne ako u *ľudákov* bez zohľadnenia širších súvislostí, t. j. podmienok, za ktorých armáda fungovala (striktne zaraďovanie gážistov na základe tzv. systemizácie služobných miest, prax povyšovania), existujúcich možností (nezáujem Slovákov o vojenské povolanie, nemožnosť súčasne zabezpečiť primerané zastúpenie vyšších dôstojníkov Slovákov v ústredných orgánoch i na Slovensku) a eventuálnych východísk. Ich kampane síce neboli také konfrontačné ako Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v predmníchovskom období, ani ony sa ale nezaoberali relevantnými návrhmi na prípadné riešenie. Poukazovalo sa na fakt, že normálnym dopĺňaním vo veliteľskom zbore pomerné zastúpenie slovenského živlu nebude možné docieľiť, zvýšené úsilie pri propagácii vojenskej profesie na Slovensku však chýbalo. I odporúčania realizovať premyslenú psychologickú agitáciu medzi stredoškolskou mládežou či systematicky

² MASKALÍK, A. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992*. Banská Bystrica 2012, s. 33-34, 843, 845.

³ V súvislosti s pertraktovanou problematikou sa KSS (prostredníctvom tlačového orgánu *Pravda*) angažovala jedine v oblasti práce prijímacích komisií, keď (rovnako ako ideovo spriaznený *Partizán* Sväzu partizánov na Slovensku) žiadala nekompromisný postup pri preverovaní gážistov niekdajšej slovenskej brannej moci (najmä pokiaľ šlo o mieru kolaborácie, horlivosti počas pôsobenia na východnom fronte a odbojové zásluhy). Šlo o súčasť cielenej akcie na elimináciu čo najväčšej časti dôstojníkov a rotmajstrov z povolania, ktorá otvorene s komunistami nesympatizovala a ktorú v armáde agresívne viedli orgány obranného spravodajstva Hlavného štábu.

pripravovať rotmajstrov a ďalejšlúžiacich poddôstojníkov slovenskej národnosti pre vstupné prijímacie skúšky (v snahe zvyšovať ich kvalitu) boli ignorované. Obzvlášť poburoval nezodpovedajúci pomer Slovákov vo vyššom veliteľskom zbore a centrálnych úradoch, kde ambície vyvierali zo snahy mať na čele kľúčového mocenského nástroja „svojich ľudí“. Trvalo sa na ich urýchlennom povyšovaní „bez ohľadu na to, ako sa dívajú na to príslušníci českej národnosti“, výhodnejšia prax oproti ostatným účastníkom odboja sa neváhala nárokovat' ako „zaslúžená a opodstatnená“ odmena bojovníkov SNP. Požiadavky sa vytrvalo vznášali napriek avizovaným negatívnym dopadom podobnej ústretovosti na kvalitu či morálku veliteľského zboru. Znamenalo by to totiž pracovať s kádrami, ktoré neboli dostatočne kvalifikované buď po odbornej alebo politickej stránke. Neústupnosť a razantnosť pri ich presadzovaní (v ktorých mnohí v republike videli analógiu s pomníkovským vývojom a prijímali s nevôľou ako dedičstvo *Slovenského štátu*) pokračovala až do roku 1947, keď sa za zostrovania vnútropolitckej situácie a silnejúceho postavenia KSČ začali voči Demokratickej strane presadzovať otvorené negativistické tendencie. Ich aktivity výrazne napomohli vytvoriť konfrontačné prostredie, pričom absencia sebareflexie a neschopnosť pričiniť sa o úspech vecí výrazne prispeli i k prehĺbeniu značného antagonizmu z českej strany.

Obsah predkladanej materiálnej štúdie tvorí dovedna 17 dokumentov, ktoré majú plasticke predstaviť názorové stanoviská ich predstaviteľov na slovenský aspekt výstavby veliteľského zboru čs. armády so všetkými jeho nuansami. Z nich vyplýva, že v prevažnej väčšine prípadov bol (rovnako ako pred rokom 1939) reflektovaný tendenčne a schematicky, v najvšeobecnejšej rovine sprístupnenia základných trendov a ukazovateľov, bez zohľadnenia hlavných mechanizmov, od ktorých sa priamo odvíjal, za to však s emotívnym, politicky motivovaným, bagatelizovaním všetkých objektívnych príčin, ktoré boli jeho súčasťou. Čitateľ má možnosť sám posúdiť, ktoré boli dôsledkom kverulantstva a ktoré zasa dôsledkom reality, ktorá neumožňovala vyriešiť *slovenskú otázku* v armáde k spokojnosti slovenskej strany. Gro tvoria prepisy prejavov poslancov Demokratickej strany, prednesených na pôde Národného zhromaždenia, či Slovenskej národnej rady (niektoré dokonca vzhľadom na obšírnosť boli publikované na pokračovanie). Zvyšok prináša prostredníctvom interview pohľady zúčastnených aktérov a informácie, ktoré sa či už priamo alebo nepriamo k problematike vzťahujú. Tematicky je väčšia časť dokumentov prejavom nespokojnosti a akousi výzvou na dôslednejšie zohľadňovanie slovenských aspektov pri budovaní veliteľského zboru.⁴ Zvyšok sa ich usiluje analyzovať v širšom kontexte fungovania armádneho mechanizmu (s ocenením prístupu a uvedením si existujúcich limitov)⁵, resp. je pokusom o propagáciu profesionálnej vojenskej služby medzi slovenskou mužskou populáciou.⁶ Nositeľmi myšlienok sú pritom mnohé významné osobnosti vtedajších slovenských demokratov, medzi ktorými nechýbajú obaja štátni tajomníci MNO Mikuláš Ferjenčík a Ján Lichner, veliteľ letectva 4. oblasti generál Ján Ambuš (ktorý krátko nato zasadol do poslaneckých lavíc), podpredseda SNR a súčasne predseda Zväzu vojakov povstania pplk. v z. Michal Polák či poslanci, ktorí sa v parlamente aktívne angažovali v branno-bezpečnostnej problematike Pavol Pláňovský a Michal Zibrín. Väčšina príspevkov vznikla do jari 1947, pričom ich ráznosť a konfliktný ráz sa postupne vytrácali v závislosti od meniacej sa politickej situácie, charakteristickej prechodom strany do defenzívy v dôsledku silnejúceho tlaku komunistov i českých politických strán. Skoro polovica pochádzala z obdobia pred parlamentnými voľbami v máji 1946 (kde bol ich politický rozmer viac než zrejmý) a z prelomu februára až marca 1947, ktoré sa viazalo s najúspešnejším povýšením Slovákov do vyšších hodností v celej dovtedajšej histórii čs. armády.

⁴ Dokumenty č. 2, 3, 4, 6, 8, 10, 12.

⁵ Dokumenty č. 1, 7, 11, 14, 15.

⁶ Dokumenty č. 9, 13, 16, 17.

Jednotlivé archívne materiály publikujeme v pôvodnom znení, bez akýchkoľvek jazykových a gramatických úprav, v snahe čo najviac zachovať ich výpovednú hodnotu. Vzhľadom na ich rozsiahlosť, boli pasáže, ktoré sa k predmetnej problematike nevzťahovali, vynechané (...).

Dokument č. 1

Rozhovor denníka Čas so štátnym tajomníkom Ministerstva národnej obrany gen. MVDr. M. Ferjenčíkom o zohľadňovaní slovenských aspektov pri budovaní čs. brannej moci

Úrad štátneho tajomníka pri Ministerstve národnej obrany je na Víťaznom námestí v Prahe – Dejvicach. Je to veľká budova, moderný palác a sídli v nej hlavný štáb čs. armády. Vlastné Ministerstvo je v inej budove, neďaleko. Nevieme, prečo to tak zariadili, že minister národnej obrany a zastupujúci minister – štátny tajomník nie sú v jednom dome – takto sa nám však aspoň vidí, že úrad štátneho tajomníka najvyššej vojenskej inštalácie je slovenský. Stráž pred vchodom do budovy pozostáva z vojakov – Slovákov, rotmajster, čo vydáva priepustky na vstup do budovy, hovorí po slovensky, na dverách sú tieto tabuľky: Vybavujte svoje záležitosti stručne. Vstup len úradne! – teda slovenské. No, reku, už to inakšie začíname v tom pomere Čechov a Slovákov, ako sme robili, kým sme skrachovali!

Pred prijatím u pána štátneho tajomníka nás privíta pobočník. Mladý poručík, pravdepodobne z Horehronia, lebo aj pán generál Dr. Mikuláš Ferienčík je rodák z Polomky⁷ ... Dnes zastávate vlastne tú funkciu – poznamenávame, – ktorú v prvé dni československej štátnosti z roku 1918 – 19 zastupoval gen. M. R. Štefánik.⁸ Ten bol prvý čs. minister národnej obrany, vy zasa, pán štátny tajomník, ste najvyššia slovenská hodnosť v obnovennej armáde! No, prechodíme na otázku,

Z ČOHO POZOSTÁVALA ČS. ARMÁDA V BOJI O SLOBODU

Prvou československou, vojensky organizovanou, cvičenou a ozbrojenou mocou odporu proti germánskym rušiteľom pokoja a poriadku v Európe bol I. čs. sbor, ktorý pôvodne mal 3 brigády.⁹ **Druhá brigáda bola slovenská** a v septembri a v októbri 1944 bola zasadená do boja za slobodu v banskobystričskom povstaní. Po príchode I. čs. sboru mobilizáciou 17 ročníkov na oslobodenom Slovensku bola postavená **d'alšia čisto slovenská (IV.) brigáda**. Neskôr preorganizovaním I. čs. sboru vznikla I. čs. armáda a brigády boli preorganizované na divízie.¹⁰ Mali sme teda **II. a IV. divíziu čisto slovenskú** a I. a III. divízia boli doplnené Slováckmi, mobilizovanými vyhláškou ministra národnej obrany na Slovensku (Čechy a Morava ešte neboli oslobodené). Okrem toho bola budovaná a bojovala jedna *čisto slovenská letecká divízia (II.)*, kým smiešané divízie I. a III. pozostávaly zo značného počtu Slovákov dôstojníkov a vojakov.

DNEŠNÝ STAV

Po kapitulácii Nemecka bolo prikrčené k mierovému budovaniu čs. brannej moci. Jednotky I. čs. armády boli ponechané v zbrani na prechodný čas a sú použité na ochranu hraníc. Obe slovenské divízie, t.j. II. a IV., sú určené na ochranu južných hraníc Slovenska. Dôstojníci a mužstvo slovenskej národnosti z ostatných divízií (I. a III.) sú postupne uvoľňo-

⁷ Mikuláš Ferjenčík, štátny tajomník MNO v rokoch 1945 – 1946, následne do februára 1948 povereník SNR pre veci vnútorné a krátko hlavný inšpektor brannej výchovy MNO; v lete 1948 z Československa emigroval (generál veterinár 1945, generál šéf veterinár 1947).

⁸ Milan Rastislav Štefánik, v rokoch 1918 – 1919 minister vojenstva (brigádny generál 1918, generálporučík légii 1918).

⁹ Jednalo sa o I. čs. armádny zbor v ZSSR, ktorý bol vytvorený v apríli 1944.

¹⁰ Divízie boli číslované arabskými číslicami.

vaní a posielaní na Slovensko k slovenským jednotkám.¹¹ Priročené bolo aj k prepúšťaniu prebytočných mobilizovaných ročníkov, takže nateraz ostáva v službe len 5 ročníkov mužstva a 8 najmladších ročníkov dôstojníkov. V Čechách a na Morave nastúpilo do mimoriadnej vojenskej služby 5 ročníkov mužstva a 8 ročníkov dôstojníkov, ktorí slúžili v čs. armáde pred rokom 1939.

PRÁVOMOC ŠTÁTNEHO TAJOMNÍKA

Štátny tajomník pri Ministerstve národnej obrany je zástupcom ministra NO. Rozhoduje po dohode s ministrom o **všetkých otázkach, týkajúcich sa slovenskej složky armády**. Je členom vlády ako ostatní ministri a štátni tajomníci. Program vlády, nakoľko ide o organizovanie slovenských jednotiek s väčšinou dôstojníkov, rotmajstrov a mužstva slovenskej národnosti, je taký, že **služobná reč týchto jednotiek bude slovenská**. Slováci budú pomerne zastúpení v ústredných vojenských úradoch, ústavoch a na veliteľstvách. Tento program sa plne vykonáva a plní. Na tento dôležitý záujem dbá štátny tajomník v dohode so Slovenskou národnou radou. Za veliteľov k slovenským jednotkám sú vymenovaní Slováci. Nakoľko sú k nim prideľovaní dôstojníci českej národnosti, deje sa tak dočasne a najmä v takých prípadoch, kde je nedostatok slovenských dôstojníkov so špeciálnym výcvikom (dôstojníci generálneho štábu, ženisti, veterinári pod.). prideľovanie týchto dôstojníkov k slovenským jednotkám, deje sa výlučne v dohode so slovenskými zástupcami. Vzájomný pomer dôstojníkov slovenskej a českej národnosti v novej čs. brannej moci sa vyvíja veľmi uspokojivo. Psychologické prekážky, vytvorené dobou 6-ročnej neslobody, poslednými rokmi pred okupáciou našich zemí, sa pomaly ale isto odstraňujú a vzájomným rešpektovaním národných práv sú dané predpoklady pre utvorenie nerozbornej sily československej armády.

POVÝŠOVANIE DÔSTOJNÍKOV

Nakoľko ide o povyšovanie dôstojníkov slovenskej národnosti, všetci, ktorí sa vynikajúcim spôsobom zaslúžili tak v odboji, ako v organizovaní povstania, ďalej v bojoch za národného povstania, boli povýšení skoro bez výhrad ešte v čase národného povstania Slovenskou národnou radou, na návrh veliteľstva I. čs. armády. Ku dňu 28. októbru 1944 povýšil viacerých dôstojníkov a rotmajstrov povereník SNR pre veci vojenské. Za bojovú a vojnovú činnosť po 28. októbri 1944 a za účasť v partizánskych oddieloch boli dôstojníci a rotmajstri povyšovaní veliteľmi partizánskych brigád. Tieto hodnosti sa v čs. armáde uznávajú ako povýšenie za bojovú činnosť v rámci jednotiek I. čs. armádneho sboru. Veliteľstvo tohto sboru navrhlo povýšiť ešte viacerých dôstojníkov, ktorí mali účasť na povstaní a neboli dlhší čas povyšovaní. Okrem niekoľkých málo jednotlivcov, ktorí vypadli z evidencie, MNO týchto povýšilo v posledné časy.¹² Možno tvrdiť, že všetci dôstojníci a rotmajstri, ktorí sa zaslúžili v odboji alebo na povstaní, boli povýšení najmenej o jednu hodnosť, v mnohých prípadoch však o 2 – 3 hodnosti. Je však prirodzené, že pri tvorení armády a povyšovaní dôstojníkov, ktoré je v prúde, mnohí vypadli, lebo nie sú pojatí do evidencie. Celkove však každý, kto sa zaslúžil o povstanie, bol alebo bude povýšený.

VYZNAMENANIA

V priebehu niekoľkých dní bude vykonané i vyznamenanie dôstojníkov, rotmajstrov a mužstva, zaslúžilých o národné povstanie.

Čas, 5. júl 1945

článok Štátny tajomník gen. Dr. Mikuláš Ferienčík o organizácii čs. brannej moci

¹¹ 1. aj 3. divízia boli rozmiestnené mimo Slovensko.

¹² MNO – Ministerstvo národnej obrany.

Dokument č. 2

Denník Čas prináša prejav poslanca Demokratickej strany Pavla Pláňovského v pléne Dočasného národného zhromaždenia týkajúci sa zohľadňovania slovenských aspektov pri zjednocovaní dôstojníckeho zboru čs. armády.

V rozprave DNS o návrhu zákona o pracovných pomeroch osôb, ktoré nastúpili prezenčnú službu prehovoril za DS posl. Pavol Pláňovský, ktorý okrem iného vyhlásil:¹³

...

Aby však armáda bola ozaj spokojná, musí sa podariť v dobe čo najkratšej sjednotiť aj dôstojnícky a rotmajstrovský sbor. Nesmie byť rozdiel medzi vojakom z východu alebo západu, alebo domácim odbojovým pracovníkom. Nesmie byť rozdiel medzi Slovákom a Čechom, komunistom alebo demokratom (potlesk) a jednotná uniforma má im byť nielen vonkajším spoločným označením, ale aj duchovným a mravným meradlom pre čestné a spravodlivé požiadavky všetkých skupín a stavov v armáde. Mám poruke požiadavky najmä slovenských dôstojníkov a partizánov, ktorí za celý čas presvedčene bojovali za ČSR, ako predseda Dr. J. Lettrich spomínal (nech žije ČSR a s ním i celý národ!).¹⁴ Tieto ich požiadavky sú opodstatnené a je treba vyvrátiť mylný názor, že na Slovensku je veľký počet vyšších a vysokých dôstojníkov, lebo pravda je táto: Prijímacia komisia I. a II. stupňa spravodlivým zásahom do čs. armády neprijala viac ako 50 % dôstojníkov vyšších a vysokých, ktorí za tzv. slovenského štátu boli povýšení preto, že verne slúžili režimu. Dnes je na Slovensku 18 dôstojníkov – plukovníkov proti 350 v Čechách a na Morave. Posledným Vestníkom z 97 dôstojníkov vysokých boli povýšení iba dvaja Slováci.

Týchto niekoľko informácií neuvádzam azda preto, aby som spomínanými príkladmi rozbíjal jednotu v armáde, ale naopak, aby po odstránení chýb nebolo už viac dôvodov v budúcnosti pre rozbíjanie Republiky, aby personálne a hospodárske otázky v armáde boli jednotné, konečne demokratické a tak všetci, bez rozdielu, prispejeme k tomu, že vyrazíme poslednú zbraň z rúk tých, ktorí o našej čs. jednote ešte všelijako rozmýšľajú. Opakujem, že DS vo všetkých veciach, týkajúcich sa armády, má na zreteli trvalé a spokojné spolunažívanie: spokojnosť vojska českého na Slovensku a Slováka v Čechách, lebo vojak nemôže byť viazaný na časť územia, musí ho dokonale poznať celé, lebo vojak nechráni ani Slovensko, ani Čechy, ale našu drahú Republiku (Potlesk). Demokratická strana odporúča DNS, aby prijalo tento návrh v plnom znení (Potlesk).

Čas, 19. január 1946

článok *Za sjednotenie dôstojníckeho zboru v armáde*

Dokument č. 3

Denník Čas prináša 1. časť prejavu poslanca Demokratickej strany JUDr. Michala Zibrína v pléne Dočasného národného zhromaždenia, v ktorom viní vojenskú správu z nedostatočného akceptovania významu SNP a zohľadňovania potrieb Slovákov v čs. armáde.

I. V piatok 10. mája branný ústavoprávny výbor v urýchlennom pokračovaní schválil vládny návrh zákona, ktorým sa dočasne upravujú platové a služobné pomery vojenských a četníckych gážistov. Pri odhlasovaní tohto zákona v pléne DNS poslanec Dr. M. Zibrín mal tento prejav:

Vážená snemovňa! My, poslanci Demokratickej strany, sme veľmi radi, že tento zákon teraz odhlasujeme, lebo boli sme to my, ktorí sme v brannom výbore stále poukazovali na

¹³ DNS – Dočasné národné zhromaždenie; DS – Demokratická strana.

¹⁴ Jozef Lettrich, predseda SNR (súčasne predseda Demokratickej strany) v rokoch 1945 – 1948.

neutešené pomery pri starých platových stupniciach, hlavne v nižších hodnostných triedach. Tu nám svorne pomáhali aj druhí kolegovia, hlavne Slováci v tom, aby sme presvedčili príslušných činiteľov, že nemáme dostatočný dorast – čo je veľkou chybou hlavne pre nás Slovákov – v československej armáde. Je všeobecne známe, ako sme na začiatku poukazovali, že stav slovenského tak nižšieho ako aj vyššieho dôstojníctva je veľmi úbohý a že Ministerstvo nár. obrany dostatočne nerešpektuje potreby správneho percentuálneho zastúpenia Slovákov v československej armáde. Práve preto s najväčšou radosťou odhlasujeme tento zákon, ale súčasne sa neráčne nahnevať, keď v labutej reči pri tomto zákone v parlamente som nútený konštatovať, že od tých čias, čo sme prví poukazovali na chyby v organizácii československej armády – hlavne čo do pomeru Slovákov a Čechov – hoci uplynulo pekné pracovné obdobie tejto váženej snemovni, predsa reči naše ako keby vyznely do prázdna. Nevideli sme nijakú väčšiu snahu, aby Ministerstvo nár. obrany všelijaké naše provízie, všelijaké naše požiadavky – hovoril by som – s dobrou vôľou bolo vypracovalo, aby si ich všimlo a aby urobilo nápravu.

Okrem ožehavej otázky pomeru Čechov a Slovákov čo do percentuálneho zastúpenia ešte aj iné otázky, ktoré Slovákov všeobecne zaujímajú, neboly dodnes riešené a vyriešené. Sú to otázky také, na ktoré dnes dopláca už dlhé časy drobný slovenský ľud. Je to otázka právneho nástupcu pre slovenskú armádu. Slovenská armáda v poslednom čase hodne rekvirovala, tá tzv. armáda, tzv. lútkového slovenského štátu.

...

Okrem týchto našich sťažností máme sťažností dosť čo do prijímania a povyšovania rotmajstrov, čo do povyšovania dôstojníkov, čo do dopĺňovania dôstojníckeho sboru. A v tom ohľade nadväzujem na to, čo som už včera naznačil, že Ministerstvo národnej obrany nie je v stave alebo nechce dostatočne akceptovať význam slovenského národného povstania, hoci celý svet uznáva heroický čin našich povstalcov ako jedinečný prejav počas tejto vojny, ako niečo tak heroického, čo sa nikdy tak spontánne, tak všenárodne nepodalo.

Je nesporné, že slovenské národné povstanie bolo základným pilierom pre utvorenie Československej republiky. Prirodzeným dôsledkom tohto povstania bolo utvorenie košického vládneho programu, ktorý bol zostavený so súhlasom všetkých politických strán Národného frontu Čechov a Slovákov. Treba aby veci, týkajúce sa našej novej armády, začaly sa riešiť konečne tak, ako je to sľúbené v košickom vládnom programe. Keď sa vedelo sľubovať, keď sme všetci armádu najviac potrebovali, treba dať tejto armáde to, čo jej patrí, najmä aspoň to, čo jej bolo sľúbené.

V tejto súvislosti poukazujem znovu na oprávnené požiadavky príslušníkov armády slovenskej národnosti a shrnujem ich do týchto bodov.

Slovenské národné povstanie nie je ani dnes ešte hodnotené tak, ako v ňom jeho účastníci bojovali a trpeli. U dôstojníkov a rotmajstrov, ktorí sa povstania zúčastnili, nebol význam tohto povstania dosiaľ patričným povýšením zhodnotený. Väčšina dôst., na bedrách ktorých spočívala váha úspešného vedenia boja v slov. národnom povstaní, nebola odmenená za svoje bojové činy, ale bola väčšinou povýšená len normálne do hodností, ktorú by boli bývali získali aj v bývalej armáde, alebo v hocikakej armáde v tom istom čase alebo aj skôr. Ako taký smutný prípad uvádzam. Dôstojníci povýšení na nadporučíkov 1. januára 1940 a teraz nami prevzatí boli povýšení na kapitánov po troch rokoch. Totiž boli by povýšení 1. januára 1945 aj bez toho, že sa zúčastnili slovenského národného povstania. Títo dôstojníci, hoci vykonali veľmi mnoho k úspešnému prevedeniu povstania, boli povýšení na kapitánov až 1. augusta 1945, teda 7 – 8 mesiacov neskôr než za normálnych okolností. Kde je teda tá vyhlasovaná odmena za slovenské národné povstanie? Vidím len krivdy 7 – 8 mesačného neskoršieho povyšovania a zhoršenia poradi len preto, že bolo slovenské národné povstanie a normálne povýšenie k 1. januáru 1940 nemohlo byť prevedené. Táto bolesť sa netýka len spomenutých

nadporučíkov, ale takto by som mohol preberať všetky hodnosti a takým spôsobom by som mohol dokázať, že veľmi zaslúžili a verní dôstojníci a rotmajstri slovenského národného povstania a dôstojníckeho sboru našej armády sú ukrivdení. Títo dôstojníci a rotmajstri, čo aj normálne mali tú odmenu, že za splnenie svojej národnej povinnosti získali pre národ slobodu, zaistenú Československej republike, keď však vidia hromadné veľkorysé povyšovanie nižších dôstojníkov českej národnosti, isto sú dotknutí. Mohol by som citovať Vestník č. 18, 25, 26, 27, 45, 46, 47, 58, 69 a konečne kilové spisy z minulého mesiaca vestníka 68 a vestníka 10, 26, 38, 40 minuloročného, ktorými boli povýšení o dve až tri hodnosti ich českí kolegovia a k tomu mnohí z neporovnateľne menšími zásluhami za obnovenie Republiky; veď nemohli sa zúčastniť dvojmesačného povstania, štvormesačného urputného boja v slovenských horách. Práve preto títo Slováci právom sa dožadujú, aby ich práca bola zhodnotená aspoň v tom pomere, ako je zhodnotená u bratov Čechov. Nežiadame nijaké extra kabáty.

Žiadame len dodržiavať to, že sa v Čechách počíta za zásluhu a potom sa aj záslužne odmení, aby sa odmeňovalo aj u účastníkov slovenského národného povstania, alebo u tých slovenských dôstojníkov, ktorí boli verní a ktorí si isto svojim chovaním či prácou v podzemí to zaslúžili (Potlesk).

A keď sa títo naši ľudia nedožadujú, hoci by mali na to právo, povýšenia v takom rozsahu, ako previedli u príslušníkov zahraničných jednotiek, predsa len poukazujem na mnohé prípady, keď ešte vyšší dôstojníci boli ešte v auguste 1945 poručíkmi, a teraz so zpätnou platnosťou sa stali štábnymi kapitánmi. Takéto prípady staly sa len v Čechách, na Slovensku mi nie je známy ani jeden. Naproti tomu vo vestníku osobnom z 20. apríla 1946 je podobných prípadov viac. Z toho vyplýva, že za 1 – 3 mesiace mnohí boli povýšení až o tri, ostatní o dve hodnosti. Tieto povýšenia sa previedly síce na základe dekrétu prezidenta Republiky o odčinení krívd renomináciou, tým však nepomerne predbehnú dôstojníkov slovenskej národnosti, ktorí za svoje vynikajúce činy v slovenskom národnom povstaní neboli povýšením zhodnotení. Predsa nie je mysliteľné, aby na podklade tohto dekrétu ten, kto nevykonával vojenskú službu a nemá šesť mesiacov odbojnej efektívnej činnosti v slovenskom národnom povstaní, alebo iných šesť mesiacov boja, predbehol na podklade trestu tzv. renomináciou tých Slovákov, ktorí túto vojnovú činnosť majú za sebou. Pri hromadnom povyšovaní nižších dôstojníkov českej národnosti napríklad k 1. augustu 1945 čo sa stalo? Tieto neskoršie menovania dôstojníci českej národnosti dostali poradie o jeden deň staršie, poradie predchádzajúce o jeden deň povýšenie a menovanie slovenských dôstojníkov, a takým spôsobom sa stali v poradí staršími, teda predchádzajú slovenských dôstojníkov. Toto jednoduché preterovanie slovenských dôstojníkov musíme uznať za zlomyseľné konanie osobného oddelenia Ministerstva národnej obrany a **boli by sme veľmi šťastní, keby v Ministerstve národnej obrany v osobnom oddelení prestal duch Piccadilly, duch Londýna, kde slovenskí dôstojníci boli odstrkovaní, kde sa nič iného nerobilo, ako z chybičky ako blcha robil sa elefant len preto, aby slovenskí dôstojníci šli do pozadia.**¹⁵ A tak sa stalo, že zahraničná armáda zo Západu zďaleka nemá také percento slovenských dôstojníkov, ako zahraničná armáda z Východu.

Skutočne v tomto ohľade by sme už raz mohli vyrovnať tieto účty (Hlas: Tak je).

V rámci hromadného povyšovania českých a slovenských dôstojníkov mali byť predložené určité návrhy. Tieto však boli vrátené. Stalo sa tak minulý mesiac: všetky slovenské veci boli vrátené vzhľadom na prevedenú renomináciu.

Renominácia sa nevzťahuje na Slovákov, tak prečo boli tie slovenské návrhy vrátené. Mám taký dojem, že sa úmyselne našiel dôvod, aby Slováci boli poškodení. Povyšovanie

¹⁵ Prednostom (2.) Osobného odd. Všeobecno-vojenského odboru MNO bol v období mája 1945 až februára 1946 Slovák, plk. Dezider Kišš – Kalina, počas SNP okrem iného prednosta Osobného odd. 1. čs. armády na Slovensku.

do vyšších hodností prevádzka sa väčšinou výberom. Nevieť síce, ako sa tento výber bude prevádzať, som však toho názoru, že keď napr. bol povýšený dôstojník českej národnosti zo zahraničnej armády, ktorý bol ešte v r. 1939 čatárom – aspirantom alebo dokonca rotným – mohol by som i meno povedať, je to vestník č. 20, str. 173 – teda prosím, tento pred rokmi poddôstojník dokonca má návrh na plukovnícku hodnosť. Takúto závažnú kariéru neurobil ani jeden z hrdinského slovenského národného povstania, ani jeden zo Slovákov hrdinskej zahraničnej armády. Napriek tomu, veľmi často sa poukazuje, že údajní Slováci robili také a onaké kariéry. Podobné salto mortále sa ani u jedného nevyskytlo – taká dobroprajnosť nebola ani jednému Slovákov preukázaná (pokrač.).

Čas, 21. máj 1946

článok *Za správne zastúpenie Slovákov v armáde*

Dokument č. 4

Denník Čas prináša 2. časť prejavu poslanca Demokratickej strany JUDr. Michala Zibřína v pléne Dočasného národného zhromaždenia, v ktorom viní vojenskú správu z nedostatočného zohľadňovania potrieb Slovákov v čs. armáde a zabezpečovania ich primeraného zastúpenia na MNO.

II. Čo sa týka zastúpenia Slovákov na Ministerstve národnej obrany a v hlavnom štábe a iných ústredných inštitúciách, uvádzam nasledovné: Pokiaľ je mi známo po príchode Ministerstva národnej obrany a hlavného štábu z Košíc do Prahy, len asi 11 významnejších prednostenských miest bolo obsadené dôstojníkmi slovenskej národnosti, čo bolo nepatrné zastúpenie na tomto zodpovednom mieste. Čakali sme, že toto zastúpenie po čase v smysle košického vládneho programu sa zvýši. Musím však konštatovať, že nielen sa v tom nevykonala náprava, ba odišli z týchto miest 4 dôstojníci slovenskej národnosti bez toho, aby boli zas Slovákami nahradení. V ostatnom čase je známo, že opätovne prichádza k takému pre Slovákov krivému kroku, lebo miesto schopného dobrého slovenského dôstojníka, podplukovníka Dr. Paškana s dlhou praxou vo svojom odbore prichádza na jeho miesto podplukovník Škvařil a starší podplukovník Slovákov Dr. Paškan je opomíjaný, takže opätovne Slováci strácajú jednu pozíciu v Ministerstve národnej obrany, hoci ich nemáme toľko, koľko by nám ich patrilo. Mohol by som podobné kroky a plány, ktoré sa chystajú, prezradiť. Nechcem ale predbiehať tomu, čo nás čaká. Apelujem na Ministerstvo národnej obrany, aby sa podobných chybných krokov vystríhalo.

Ďalšou krivdou je, že sa konečne nevyrieši otázka bývalých vojenských akademikov z r. 1944. Nechcem tu hájiť tých, ktorí sem prišli na podklade ľudáckych a gardistických protekcií, prosím tých vyhodiť. Je ale nemožné, že aj dnes slúži ešte 80 poddôstojníkov, ktorých pomer k armáde sa neriešil a nechajú sa ďalej slúžiť a takto slúžia už rok. Okrem toho títo chlapi bojovali, tak prosím, nech sa im dôstojnícka hodnosť upraví, lebo nie je možné tých 80 mladíkov nechať bez povšimnutia, keď inde sa dôstojníci urýchlene robia, poddôstojníci na dôstojníkov sa povyšujú a u tých 80 ostáva to stáť. Prosím, ešte raz prízvukujem, za nikoho nehovorím, ktorý tam prišiel s gardistickou legitimačiou a protekciou, nepatrí do armády, ale to, čo je tam zdravé, to si chceme ponechať, prosím, nech dostanú po jeden a polročnej dobe to, čo im patrí.

Menovanie rotmajstrov

O nič lepšieho to nie je s menovaním rotmajstrov na dôstojníkov. Ako ráčite vedieť, Ministerstvo národnej obrany vyzýva rotmajstrov, aby si podali prihlášky k odborným skúškam, po absolvovaní ktorých by boli menovaní dôstojníkmi. Stanoveným podmienkam vyhovel, žiaľbohu, len malé percento rotmajstrov Slovákov, pretože je predpísaný veľmi dlhý čas

v rotmajstrovskom stave. Treba zhodnotiť, či 6 rokov strávených mimo armádu v českých zemiach je dôležitejšie pre armádu ako kratší čas, ktorí rotmajstri – Slováci strávili vo vojenskej službe za vojny a aj teraz minulý rok, keď Slováci mohli bojovať od východného frontu až po Prahu, zatiaľ čo českí rotmajstri boli v civilných službách. Rotmajstri Slováci, ktorí si vo februári t. r. podali prihlášku k odborným skúškam, zatiaľ k nim neboli povolani. Zatiaľ čo v jednom vestníku z r. 1946 je menované na dôstojníkov 100 rotmajstrov českej národnosti. Tým sa zaplní systemizovaný počet a potom menovania rotmajstrov Slovákov sa jednoducho zamietne s poznámkou, že nemôžu byť menovaní, lebo by boli nad systemizovaný počet. Takto sa vyhovára, hoci systém systemizácie preveďený nie je.

Povyšovanie záložných dôstojníkov

Ďalší bod sa týka povyšovania záložných dôstojníkov. Asi 1000 záložných dôstojníkov – Slovákov sa zúčastnilo národného povstania a postupovalo s prvým československým sborom do Prahy. Mnohí z týchto dôstojníkov zúčastnili sa aktívne v takom počte, že by boli zväčšia zaplnili medzery, javiace sa v dôstojníckom sbore československej armády vzhľadom na ich účasť na slovenskom povstaní. Mohli ich teda povýšiť jednak preto, aby boli odmenení za svoju bojovú činnosť a jednak preto, aby im dali predpoklady vstúpiť do dôstojníckeho sboru ako dôstojníci z povolania. V návrhu sa realizovalo veľmi malé percento. Preto títo záložníci i dôstojníci miesto toho, aby v armáde zostali a doplnili medzeru, ktorá sa javí v percentuálnom kontingente slovenskom, odišli a takýmto spôsobom kontingent sa zase náležite nedopĺňa. Ešte horší je stav ohľadne dôstojníkov vo vyšších hodnostiach. Snaha povyšovať dôstojníkov – Slovákov do vyšších hodností je na kompetentných miestach minimálna, pretože prevláda názor, že do vyšších hodností Slovákov povyšovali rýchlym tempom a podľa týchto málo prípadov, 3 – 4 dôstojníci, ktorí za mimoriadne zásluhy mali aj mimoriadne povýšenie, berie sa priemerná miera. Je to rozhodne nesprávne, lebo nie je možné tvrdiť, že by sme si neboli slovenský dôstojnícky sbor vo vyšších hodnostiach náležite vyčistili. Tu treba konštatovať, že z toho malého počtu Slovákov – dôstojníkov neprijala prijímacia komisia do československej armády – takým spôsobom káder vyšších dôstojníkov vyčistila – 138 vyšších dôstojníkov, to značí, že to, čo zostalo, je náležite presiate a že skutočne v dôstojníckom sbore bola preveďená náležitá očista. Keď to percentuálne berieme, vidíme, že viac ako 25 perc. príslušníkov bývalého dôstojníckeho sboru vo vyšších hodnostiach bolo vylúčené. Teraz sme si tu očistu tak dôkladne vykonali, i keď s nejakými chybami, nie je možno tento dôstojnícky sbor naďalej podozrievať. Treba, aby dôstojníci – Slováci boli urýchlene povyšovaní na systemizované hodnosti, i keď sú vekove mladší, lebo treba uvážiť, že päťročná vojenská služba, v slovenskom národnom povstaní, podzemná činnosť a vôbec v oslobodzovacích bojoch nadobudli iným spôsobom vedomosti z vojenského odboru ako tí dôstojníci českej národnosti, ktorým nebolo dopriate 6 rokov slúžiť v československej armáde.

Treba vydať systemizačný výnos

Zmienil som sa, aby už nastala konečne náprava, náprava nielen momentálna, ale náprava systematická na niekoľko rokov plánovaná. Treba vydať aspoň systemizačný výnos, ktorý by tieto práva na veliteľské a prednostenské miesto do budúcnosti zaistil, aby sa nemohlo napríklad stať, keď je odvolaný Slovák prednosta, tak Slováci strácajú zase prednostenské miesto. Nechcem do verejnosti dávať štatistiky aký nepomer je medzi jednotlivými skupinami dôstojníkov. Niektoré Vám už boli sdelené a od tých, ktoré som prednesol skoro pred 6 mesiacmi, nenastala nijaká náprava v prospech slovenského kontingentu. Práve preto, čo som vtedy povedal, i dnes stojí až v tej miere, že dnes všetkých generálov máme asi 90 a z toho len 5 Slovákov a z 360 plukovníkov je dohromady len 18 Slovákov. Je to tak veľký nepomer, že rozhodne každý kto to počuje, jasne si uvedomí, že moja výstraha je úplne na mieste. Okrem toho musím upozorniť ešte na jeden najnezdarejší zjav,

ktorý teraz začína vládnuť a panovať v Ministerstve národnej obrany. Ako ráčite vedieť, vyneseny bol zákon č. 72 zo dňa 6. marca 1946, kde sme ujednávali podmienky, ako sa budú prijímať aktívni gázisti v československej armáde. Tu sme chceli sjednotiť armádu.¹⁶ Robili sme ďalekosiahle úspechy vzhľadom na to, že sme mali vyhlásenie pána ministra národnej obrany generála Svobodu, že napriek tomu prísnemu zákonu sa Slovákom nijaká krivda nebude robiť.¹⁷ To sa zistilo a je to v zápisnici, lebo to vyhlásil v ústavnoprávnom výbore. Napriek tomu, keď sa zákon začal prevádzať a Ministerstvo robí prevádzajúce nariadenia, máme veľmi smutný úkaz, ako nejaká kľuka v Ministerstve národnej obrany chce kráľovať Slovákov. Upozorňujeme, aby sa s podobnými zlomyseľnými vecami prestalo. Výslovne udával toto: dôstojníkom slovenskej národnosti hrozí nebezpečenstvo, ktoré sa prejavuje v tom, že podľa zákona č. 72 nemôžu byť prijatí len podľa dôvodovej zprávy, ktorú sme v parlamente neprijali, ktorá bola bez parlamentného a výborového oznámenia vytlačená, to že je tam výslovne uvedené, že ten, kto slúžil v tzv. Hašíkovej armáde nemá byť prijatý.¹⁸ V zákone to tak uvedené nie je. Okrem toho hlavná zpráva má už pripravení soznam všetkých dôstojníkov a rotmajstrov tzv. Hašíkovej armády a dáva ich k dispozícii prijímacej komisii, že títo dôstojníci a rotmajstri nemôžu byť do armády prijatí. S tým úplne súhlasím a my na tom trváme, že ten, kto dobrovoľne slúžil v tejto armáde, kto sa hocikým spôsobom postavil proti slovenskému národnému povstaniu, nielen aby bol vylúčený navždy z československej armády, ale aby bol aj súdený. Ale aby sa tu išlo rozširovať tieto rady dôstojníkov o tých, ktorí prípadne nemohli prísť do povstania, aby sa to rozširovalo na tie armádne skupiny, ktoré boli mimo územia Slovenska ako v Rumunsku a Taliansku, proti tomu sa čo najhorlivejšie staviam, lebo tu by sa pre Slovákov stala veľká krivda a vylúčil by sa tak veľký počet dôstojníkov a taká veľká kategória dôstojníkov a rotmajstrov, ktorú sme my pôvodne našim zákonom vylúčiť nechceli. Také zaobchádzanie, keď by to robili naši v Bratislave, proti tomu by som nič nemal, ale keď sa to pripravuje v Prahe takým spôsobom, rozhodne musím proti tomu protestovať. Ďalej sa stáva to, keď sa sídu dôstojníci slovenského národného povstania vo svojom spolku v tzv. „Svojpove“ a rokujú o organizačných otázkach o svojich stavovských otázkach, tak druhý a tretí deň ich predvolajú na pražské OBZ a dávajú im otázky a berú ich na zodpovednosť, ako mohli o slovenských otázkach rokovať a čo ich k tomu viedlo, kto ich v tom podporoval, s kým majú styky a s ktorými poslancami o tom rozprávali.¹⁹ Prosím, toto je taký režim, ktorý prevyšuje všetky režimy, ktoré sme mali predtým a rozhodne sa staviam proti tomu, aby hrdinovia slovenského národného povstania niekoľko ráz vyznamenaní, zaslúžilí pracovníci boli všelijakými pánmi z OBZ šikanovaní len za to, že sa domáhajú práv v československej armáde pre slovenských dôstojníkov, pre rotmajstrov a pre mužstvo (Potlesk).

Čas, 22. máj 1946

článok *Zastúpenie Slovákov na MNO*

¹⁶ Jedná sa o Zákon č. 72/1946 o úprave niektorých právnych pomerov dôstojníkov a rotmajstrov z povolania a o prevzatí niektorých osôb do československej brannej moci z 13. apríla 1946 (ktorého jednoročná platnosť bola v roku 1947 predĺžená o rok).

¹⁷ Ludvík Svoboda, minister národnej obrany v rokoch 1945 – 1950 (armádny generál 1945).

¹⁸ „Hašíková armáda“ – Domobrana, fakticky symbolická armáda, ktorá po vypuknutí SNP zostala verná ľudáckemu režimu. Nosila meno Štefana Hašíka, ktorý 5. septembra 1944 nahradil gen. Ferdinanda Čatloša vo funkcii ministra národnej obrany Slovenskej republiky.

¹⁹ SVOJPOV – Sváz vojakov (Slovenského národného) povstania; OBZ – obranné spravodajstvo (5. Odd. HŠ).

Dokument č. 5

Denník Čas informuje o manifestácii sympatizantov Demokratickej strany, ktorej sa zúčastnili aj dôstojníci, rotmajstri a poddôstojníci čs. armády slovenskej národnosti.

Bratislava prežívala vo štvrtok opäť jeden z veľkých dní, keď obyvateľstvo hlavného mesta Slovenska prejavilo vo veľkých masách svoju oddanosť Demokratickej strane. DS usporiadala totiž dve manifestácie: pre bratislavských voličov vo veľkej sieni Obchodného grémia a pre vojakov v bratislavskej Redute. Po skončení týchto manifestácii odobrali sa účastníci na Hviezdoslavovo námestie, kde mimo nich sa shromaždili veľké zástupy bratislavského obyvateľstva. Vyše 25.000 ľudí si vyžiadalo, aby prehovoril predseda DS Dr. Jozef Lettrich a pplk. M. Polák.²⁰ Oboch prijali s veľkým nadšením a veľké ovácie nemaly konca – kraja.

Na manifestácii v Redute, ktorú usporiadala DS, zúčastnili sa demokraticky smýšľajúci dôstojníci, rotmajstri, poddôstojníci, vojaci a členovia NB vo veľkom počte, takže ich veľká sála Reduty nemohla ani všetkých pojsť.²¹ Manifestáciu otvoril tajomník DS V. Viola, ktorý privítal prítomných, najmä našich vojakov – invalidov, ktorí pre našu republiku obetovali svoje zdravie. Po tom sa ujal slova podpredseda SNR pplk. Milan Polák, ktorý uviedol, že DS nesie meno čs. armády slovenských a českých bojovníkov za slobodu na svojom čestnom štíte, lebo len týmto ďakujeme za svoj vznik a za svoj program. V ďalšej časti svojho prejavu ocenil najmä prínos slovenských vojakov v našom druhom odboji, pričom zdôraznil:

„DS chápe dobre požiadavky našej armády a bude bojovať za to, aby Slováci v nej dosiahli také práva, aké im prináležia. Na základe košického programu chceme budovať na tých, čo ju vydobyli. Mravnou povinnosťou a príkazom je, aby Republika čerpala z toho fondu.“

Treba vyriešiť všetky pálčivé problémy našich vojakov, či pri povyšovaníach, úprave platov, pri ubytovaní, stravovaní a iných starostiach našej armády. Tieto požiadavky DS považuje za svoj program a vždy bude mať na pamäti, že boli to vojaci, o ktorých sme sa opierali v minulosti a o ktorých sa budeme opierať aj v budúcnosti. Nie menší zreteľ budeme brať na našich invalidov, vdovy a siroty, ktorým chceme zabezpečiť život lepšie ako v minulosti.“

Manifestácia bola ukončená zaspievaním „Kto za pravdu horí“. Po manifestácii prítomní vojaci odniesli na ramenách gen. J. Ambruša, ktorý na tejto manifestácii zo služobných dôvodov nemohol prehovoriť.²² Nadšení vojaci pripojili sa potom k manifestantom pred Národným divadlom.

Čas, 25. máj 1946

článok Slovenskí vojaci stoja pevne za DS

Dokument č. 6

Denník Čas prináša rozhovor s gen. Jánom Ambrušom o problémoch slovenských vojakov v čs. armáde a naliehavosti vojenskej správy ich riešiť.

Vo štvrtok večer, ako už „Čas“ písal, usporiadala Demokratická strana predvolebnú manifestáciu pre príslušníkov bratislavskej posádky, na ktorej mal prehovoriť aj gen. Ján Ambruš. Jeho prejav však odpadol zo služobných dôvodov a preto ho náš redaktor vyhľadal, aby mu

²⁰ Milan Polák, v rokoch 1945 – 1948 podpredseda SNR, predseda SVOJPOV-u a jeden zo spoluorganizátorov Demokratickej strany.

²¹ NB – Národná bezpečnosť.

²² Ján Ambruš, v rokoch 1945 – 1946 veliteľ I. leteckého 4. oddielu, teritoriálne pokrývajúcej územie Slovenska (brigádny generál 1946).

položil niekoľko otázok, v ktorých gen. Ambruš, jeden z našich popredných bojovníkov za slobodu v zahraničí a pevný zástanca demokratických ideí, odpovedal so zreteľom k nastávajúcim voľbám a k potrebám našej armády.

...

1. Aké stanovisko majú zastávať vojaci k nastávajúcim voľbám ?

My, Slováci, ako malý národ, potrebujeme viac pestovať našu štátnosť a tradíciu československú. Musíme si uvedomiť, že náš národ zachránily pred zánikom len verná k svojetí, láska k našej sladkej materčine, k svojmu národu a nie medzinárodné ideológie.

...

2. Na akej báze sa má viesť výchova nášho vojaka v budúcnosti ?

Armáda nemôže byť silná a zdravá, keď nie je silný a zdravý národ. Chceme, aby armáda bola ľudovodemokratická, aby cítila a smýľala tak, ako cíti národ. Preto, keďže žiadame, aby náš človek mal v sebe vypestované najlepšie vlastnosti dokonalého človeka, tým docielime i to, že budeme mať dobrého a disciplinovaného vojaka. Preto i dnes, keď voláme, že chceme jednotu a svornosť, musia byť vojaci vzorom celému národu. Láska k vlasti stojí nad politickými ideológiami a preto by sme si želali, aby si toto každý občan i každý vojak uvedomil. Chceme jednotnú armádu československú, chceme, aby sa Slovák cítil doma v Čechách tak, ako Čech na Slovensku.

...

3. Aké požiadavky sa musia presadiť na zabezpečenie práv Slovákov v armáde ?

Košický vládny program musí byť dodržaný i v armáde a musíme dosiahnuť, aby práva Slovákov boli i tu uplatnené. Máme odôvodnený dojem, že dosiaľ nebola rovnoprávnosť Čechov a Slovákov v armáde vyjasnená, ani zaistená. Medzi vojenskými gážistami slovenskej národnosti je veľká nespokojnosť, lebo nevidieť snahu, smerujúcu k tomu, aby systemizované miesta, ktoré by podľa pomerného dielu mali byť obsadené Slovákmí, boli nimi skutočne obsadzované. Všeobecné a odborné znalosti slovenských gážistov musia sa dopĺňať, aby sa nemohlo poukazovať na ich slabšie schopnosti. Snaživým poddôstojníkom musí byť daná možnosť, aby sa stali dôstojníkmi.

...

4. V čom vidíte nedostatky dnešnej osvetovej výchovy ? V akom smere sa má viesť, aby slúžila národu a štátu ?

Tieto snahy plne podporuje i Demokratická strana, ktorej záleží na prevedení všetkých demokratických zásad, na uplatnení Slovákov v čs. armáde, na zlepšení pomerov našich vojakov a na očiste sboru osvetových dôstojníkov. Preto i vojaci vedia, že len Demokratická strana zaručí všetky tieto práva a v nedeľu odovzdajú svoj hlas na DS.

Čas, 26. máj 1946

článok *Musia sa riešiť problémy slovenských vojakov*

Dokument č. 7

Denník Čas prináša časti prejavu ministra národnej obrany gen. Ludvíka Svobodu o pomere Čechov a Slovákov v čs. armáde.

Branný výbor konal vo štvrtok dopoludnia schôdzku za účasti ministra Národnej obrany arm.gen. L. Svobodu a štátneho tajomníka Jána Lichnera.²³ Na schôdzke predniesol arm. gen. L. Svoboda obsiahle expozé, z ktorého vynímame časť o pomere Čechov a Slovákov v čs. armáde:

²³ Ján Lichner, štátny tajomník MNO v rokoch 1946 – 1948. Nahradil vo funkcii gen. M. Ferjenčíka.

Pri prijímaní uchádzačov do vojenskej akadémie, kde v roku 1945 bolo prijatých celkom 76 perc. prihlásených uchádzačov Čechov a 82 perc. Slovákov, v roku 1946 len 22 perc. Čechov a 40 perc. Slovákov.²⁴ Vojenská správa tu naráža na pomerný nezáujem Slovákov v pomere oproti Čechom o aktívnu vojenskú službu.

Pri povolávaní do vyšších vojenských učilíšť, vychádza MNO dôstojníkom – Slovákom veľmi v ústrety. Napriek tomu však za súčasných pomerov nemožno zaradiť do ústredného úradu požadovaných 25 perc. vyšších dôstojníkov Slovákov, pretože MNO ich nemá.

Dnes všetky vyššie veliteľské miesta na Slovensku sú obsadené Slovákami a MNO má už dnes v ústredných úradoch celý rad dôstojníkov Slovákov v kľúčových postaveniach pokiaľ preukazujú potrebné schopnosti. Ďalej urobilo všetky opatrenia, aby tento stav sa rýchle zlepšil a aby sa vyrovnala disparita v povyšovaní, bude povýšený väčší počet dôstojníkov Slovákov do vyšších hodností, napriek tomu, že na Slovensku sa cez vojnu povyšovalo.

V rotmajstrovskom sbore spravuje sa vojenská správa podobnými zásadami. Schopným rotmajstrom umožníme dosiahnuť i dôstojnícke hodnosti.

Pokiaľ ide o mužstvo pri teritoriálnom dopĺňovaní, väčšina brancov Slovákov koná službu na Slovensku. rovnoprávnosť češtiny a slovenčiny je v armáde zaistená. Veliacou rečou je na Slovensku slovenčina a predpisy sú slovenské.

Čas, 23. november 1946

článok *O pomere Čechov a Slovákov v československej armáde*

Dokument č. 8

Denník Čas prináša časti prejavu podpredsedu SNR pplk. Milana Poláka v parlamente k aktuálnym otázkam v čs. armáde, v ktorom sa dotýka aj početného pomeru Čechov a Slovákov.

V podrobnej rozprave pléna ÚNS prehovoril v mene DS podpredseda SNR poslanec pplk. M. Polák, ktorý na okraj rozpočtu MNO o aktuálnych otázkach našej armády medziiným povedal:

Naša vojenská správa sa od začiatku snažila, aby naša armáda bola v najkratšom čase zreorganizovaná. Treba uznať, že na tomto poli vykonala uznaniahodnú prácu. Zostáva ešte vždy vyriešiť niekoľko dôležitých otázok.

Neutešený hmotný stav vojenských gážistov

...

Politika v armáde

Všetky argumenty hovoria za to, aby sme zabránili prenášaní straníckych vplyvov do armády, lebo armáda bude môcť plniť len vtedy svoju úlohu pre národ v mieri i vo vojne, keď bude mať dôveru celého národa. Branná moc je najcitlivejším telesom v každom štáte. Československá armáda nemôže byť výnimkou, musí mať preto aj ona vo svojich základoch vyvážené problémy, ktoré ju robia jednotnou, pevnou v pravom slova smysle.

Početný pomer Čechov a Slovákov

Týmto problémom je aj pomerný počet účasti Čechov a Slovákov v armáde. Je mi známy korektný postoj pána ministra Svobodu v tejto veci a jeho snaha dať Slovákom to miesto v armáde, ktoré im náleží. Chcem však upozorniť, že dosavadná prax jeho snahu vždy nepodporovala. Chybu vidím v tom, že sa v personálnych veciach armády hneď od začiatku nepokračovalo dosť metodicky a prezieravo. Bolo by po probléme, keby sa

²⁴ Vojenská akadémia v Hraniciach v rokoch 1920 – 1938, resp. 1945 – 1950 vychovávala nových dôstojníkov čs. armády.

vyhradilo prijateľné percento všetkých systemizovaných miest Slovákom v celom organizme armády, i keď by sa prechodne obsadili tieto miesta dôstojníkmi českej národnosti, dokiaľ niet na to Slováka. Sú odbory, kde majú Slováci prevahu, vo väčšine však percento slovenské je malé alebo mizivé. Riešením národnostného pomeru len prijímaním frekvenciantov podľa určeného kľúča by takýto vážny problém armády bol prakticky vyriešený za 30 až 40 rokov.

Je pochopiteľné, že niekedy rýchlejšie povyšovanie Slovákov vyvolávalo nepokojnosť v radoch gážistov českej národnosti. Je však známe, že počet Slovákov v predmnichovskej československej armáde bol tak nepatrný, že máme len malý počet vo vyšších hodnostiach.

Bolo a je preto treba v záujme zdravého vývoja personálie v armáde povyšovať s tohto stanoviska. Fakt je, že sme ani týmto povýšením nedosiahli, najmä vo vyšších hodnostiach ani zblízka želaného stavu. Zdravá personálna politika v armáde by nemala brániť tomu, aby sa ponechala štvrtina všetkých systemizovaných miest Slovákom. To nie je požiadavka prepätá a zodpovedala by potrebe aj spravodlivosti. Obchádzaním a odkladaním tohto problému škodíme zdravému základu armády a jej pevnému jednoliatemu rastu a konečne protiví sa to aj smyslu Košickej dohody i keď tam percentuálne vyslovená nebola.

Podobne ako u dôstojníkov je nutné ponechať systemizované miesta aj rotmajstrom slovenskej národnosti. Nepovažujem za šťastné, že Ministerstvo národnej obrany menovalo neúmerne veľký počet rotmajstrov českej národnosti, zatiaľ čo je slovenských veľký nedostatok a u týchto vynechaní boli aj v bojoch osvedčení veľmi mnohí ďalejslúžiaci poddôstojníci, ktorí sa pre rôzne prijateľné príčiny nemohli prihlásiť na termín do právnej služby.

Pri riešení otázok rotmajstrov nesmie sa zabudnúť na konkrétny prípad rotmajstrov pilotov – letcov, bývalých príslušníkov leteckého pluku číslo 3 a jednak československej smiešanej divízie v SSSR, ktorí sa zúčastnili oslobodzovacích bojov o našu republiku spolu so sovietskymi hrdinnými letcami a za svoje činy neboli dosiaľ náležite odmenení, hoci absolvovali i sovietske pilotné školy a ich spolubojovníci boli menovaní do dôstojníckych hodností po skončení týchto škôl. Takto boli odmenení aj príslušníci našej zahraničnej armády zo západu, piloti – letci rotmajstri a len príslušníci spomínaných plukov, ktorí za bojové zásluhy dostali pochvalné uznanie tri razy od samého generalissima Stalina, neboli dosiaľ z nepochopiteľných príčin povýšení. Som presvedčený, že sa v konkrétnom prípade jedná len o nedopatrenie, lebo keby to bolo úmyselné, musel by byť vinník odstránený z armádnej správy v mene dobrého, nikým zbytočne a úmyselne nenarušovaného bratského pomeru.

Armáda nemusí byť ľudová a národná

Robíme zákony aj pre príslušníkov zahraničného a domáceho odboja. Zdá sa mi, že by nebolo ťažko dať sa legislatíve národnej obrany do styku vždy a za každých okolností aj s tými organizáciami, o príslušníkov ktorých sa v zákone jedná. Utváral by sa potrebný súlad armády aktívnej s tými, ktorí položili jej základy.

Ľudovosť našej armády nevidíme v tom, aby sa o nej len hovorilo, ani v tom, aby špatne chápaná ľudovosť šla na úkor disciplíny, ani v tom, aby sa vychovávala len jednostranne politicky, ale v harmonickom súlade s národmi, ktoré tvoria Republiku, aby armáda cítila všetky záchvevy srdca a duše týchto národov a naopak, ľud aby cítil, že armáda je záštitou jeho slobody a bezpečnosti.

Čas, 15. december 1946

článok *Aktuálne otázky našej armády*

Dokument č. 9

Denník Čas prináša príspevok poručíka Gustava Talana o podmienkach života vo Vojenskej akadémii v Hraniciach, ktorý mal byť povzbudením pre slovenskú mládež pri podávaní prihlášok na štúdium na nej.

Aktuálnou otázkou je dnes pomerné zastúpenie Slovákov v našej armáde. Je našim záujmom, aby sme zdanlive neprekonateľné prekážky na prijatie do Vojenskej akadémie v Hraniciach, do ktorej sa môžu dostať naši maturanti, postavili do správneho svetla a tým rozptýlili obavy niektorých jednotlivcov, ktorí sa chcú stať dôstojníkmi čs. armády.

Život vo vojenskej akadémii chcem načrtnúť v piatich hlavných bodoch:

1. Praktické cvičenia sú vedené odborníkmi, ktorí prešli starou hranickou akadémiou, slovenskou akadémiou v Bratislave, resp. vysokými vojenskými školami.
 2. Teoretické štúdium je rozdelené na predmety rázu vojenského a civilného. Vojenskú náuku prednášajú absolventi Vysokej vojenskej školy, event. dôstojníci s dlhoročnou praxou. Civilné predmety prednášajú profesori stredných a vysokých škôl. Cudzie jazyky vyučujú príslušníci toho ktorého národa.
 3. Osvetová výchova s použitím všetkých prostriedkov snaží sa rozšíriť politický a kultúrny rozhľad poslucháčov. Sú k dispozícii knižnice a čítárne. Knižnica je bohatá a obsahuje diela mnohých významných autorov cudzích i našich. Potešiteľné pre nás Slovákov je, že je tu zastúpená celá naša historická i súčasná literatúra. Rozhlasové zariadenie je vo všetkých miestnostiach a s technicky veľmi dobre vybaveným štúdiom, čo umožňuje vysielanie vlastných akad. programov.
 4. Pre športovcov sú neobmedzené možnosti. Pestujú sa všetky druhy športov: box, šerm, cyklistika, basketbal, hádzaná, futbal, volejbal, plávanie, ľahká atletika, jazda na koni, na aute atď. Jednotlivci, ako akademik Zátapek, čs. rekordman a najlepší atlét v Republike r. 1946, je najlepšou zárukou vysokej úrovne športu v akadémii. Pre milovníkov lyžiarskeho športu umožňuje hospodárska správa akadémie bezplatné návštevy lyžiarskych terénov Beskid. Potrebnú výstroj zapožičiava telocvičný odbor VA.
 5. Materiálne vybavenie je v rámci daných možností veľmi dobré. Ubytovanie je na výške. Spoločné jedálne s obsluhou, kde sa pestuje vzorné spoločenské chovanie vojenských akademikov, dávajú VA ráz pensionátu a nie vyššieho vojenského učilišťa.
- Každý maturant, ktorý vyhovel požiadavkám Vojenskej akadémie, nájde v Hraniciach svoj druhý domov.

Čas, 14. február 1947

článok *Vojenská akadémia v Hraniciach*

Dokument č. 10

Denník Čas prináša časti prejavu podpredsedu SNR pplk. Milana Poláka v parlamente o bolestných otázkach Slovákov v čs. armáde.

V rozprave branného výboru ÚNS o expozé ministra národnej obrany armádneho generála L. Svobodu prehovoril v mene DS podpredseda SNR pplk. Milan Polák, ktorý o bolestných otázkach Slovákov v armáde medziiným prehlásil:

„I keď by principiálne nebolo námietok, aby slovenské jednotky slúžili v Čechách a české na Slovensku, že teda výmena za normálnych okolností dobre pôsobí pre vzájomné poznávanie, nepovažujem to za nutné a vhodné už dnes v celom rozsahu, lebo to vyžaduje nielen časovú vhodnosť, ale aj príslušnú psychologickú prípravu“.

Rečník ďalej poukázal na hospodárske ťažkosti vojenských gážistov a upozornil predovšetkým na ich ubytovanie.

Ak je pravda, že do armády sú prijímaní len Česi a Slováci, že naši dôstojníci sú dostatočne preverovaní už pri prijímaní, povyšovaní a pri zadeľovaní do služieb, najmä na miesta vyšších veliteľov, potom je nemysliteľné, aby osvetový dôstojník bol ich kontrolorom, alebo nebol veliteľovi naprosto v celej jeho činnosti podriadený.

Pri vynášaní prvého celoštátneho zákona o prijímaní dôstojníkov a poddôstojníkov číslo 72 mal rečník svoje výhrady. A dnes po skúsenostiach plne súhlasí s tými, čo tomuto zákonu vytýkajú neúplnosť s strohosť. Lútuje, že zákon číslo 72 vylúčil súčinnosť SNR s Ministerstvom národnej obrany.

Potom rečník prešiel na hlavnú problematiku personálnej politiky v našej armáde. Na túto problematiku sme narážali a narážame denne. Ide o správne a zdravé základy personálnej politiky a našej strany o slovenskú účasť v dôstojníckom a poddôstojníckom sbore. Práve pre zdravý vývoj tejto účasti považujem za veľmi potrebné, aby sa ustálil ten najsukromnejší pomer Slovákov v armáde a tento pomer vyjadril aj v systemizácii gážistických miest. Slovensko v predmníchovskej Republike nemalo želaný záujem na účasti v armáde. Bola to chyba. Chceme však dohnať zameškané. Chceme ich primäť k službe v armáde, preto sa treba vyhybať viditeľnému úskaliu. Prirodzeným dôsledkom predmníchovského stavu je, že systemizované miesta na strane českej sú predimenzované a na strane slovenskej niekde nedosahujú ani minimálne percento štvrtiny systemizovaných miest. Ak žiadam pre Slovákov minimálne štvrtinu všetkých systemizovaných miest, nerobím to ani z demagógie, ani z nejakej slovenskej precitlivenosti. V poslednom čase sa obsadzujú na Slovensku veliteľské miesta a ja si dovoľujem upozorniť, že volený postup nie je správny a plne odôvodnený. Je nemysliteľné, aby o krátky čas zostali na Slovensku pri slovenských jednotkách na veliteľských miestach len jeden – dvaja velitelia a vonkoncom by už nebolo únosné, aby povstalec, účastník odboja, musel veliteľské miesto postúpiť dôstojníkovi, hoci staršiemu, z vládneho vojska, alebo takému, ktorý s odbojom nič nemal a nechcel mať.

Rečník znova reklamoval zodpovedné povýšenie rotmajstrov do dôstojníckych hodností a žiadal rozhodnúť o postavení civilných zamestnancov. Treba sa postarať o financovanie odbojových sväzov na Slovensku z prostriedkov štátnych.

Nakoniec podpredseda SNR pplk. Polák zdôraznil za Demokratickú stranu, že dobré budovanie čs. brannej moci je pre stranu výsostným vlasteneckým príkazom, že svoje pripomienky robí v záujme armády a Republiky a že z jej pomeru k otázkam brannej moci vyplýva aj ochota podporiť vedenie armády vždy a v každom čase a neželá si nič inšie, len aby armáda pod taktným a múdрым vedením pána ministra a pána štátneho tajomníka mohla v dobrej súčinnosti vyriešiť všetky problémy, na ktorých máme spoločný záujem.

Čas, 15. február 1947

článok *Treba vyriešiť pomer Čechov a Slovákov v armáde*

Dokument č. 11

Denník Čas oslavuje menovanie 13 Slovákov za čs. generálov.

Vo včerajšom čísle „Času“ priniesli sme mená trinástich Slovákov, ktorí boli menovaní generálmi československej armády.²⁵ S doterajšími piatimi (Ferienčík, Širica, Ambruš,

²⁵ „V štvrtok dňa 20. t. m. vyšiel Osobný vestník Ministerstva národnej obrany, ktorý prináša menovanie trinástich nových slovenských generálov. Sú to brigádni generáli: František Borský, Vojtech Danielovič, Ing. Vojtech Kováč, Dr. Samuel Korbel, Ján Martin Kristín, Pavol Kuna, Viliam Lichner, Jozef Marko, Július Nosko, Dr. Ján Paškan, Emil Perko, Dr. Ivan Trebichavský a Mirko Vesel. Okrem toho boli dvaja slovenskí

Markus, Imro) máme teda v československej armáde nateraz 18 slovenských generálov, čo je počet blížiaci sa pomernému zastúpeniu Slovákov v generalite našej armády.

Nebudeme preháňať, keď túto udalosť zaznamenáme ako význačný medzník v dejinách československej armády. Veď do r. 1938 mali sme iba jedného generála Slováka (po generálovi Štefánikovi) a tento fakt, ako je známe, nijako neprispieval k tomu, aby pomer Čechov a Slovákov sa zlepšoval, nehovoriac o tom, že neprispieval ani ku konsolidácii v lone samej armády, ktorá mala nepatrné percento vyšších dôstojníkov Slovákov. Muselo prísť Slovenské národné povstanie a všetky dôsledky politické z neho plynúce, aby aj v tejto predôležitej oblasti uplatnilo sa Slovensko svojou politickou váhou takým zastúpením, aké mu prislúcha. Slovenská aktívna účasť na budovaní čs. armády a v jej vedení stane sa tak kladným prínosom k budovaniu štátu, dobre vyriešená otázka pomeru Čechov a Slovákov v armáde bude jedným zo základných kameňov vyriešenia tejto otázky v našom štáte vôbec.

Ešte jedno by sme chceli spomenúť k menovaniu nových slovenských generálov. Ich menovanie je predovšetkým výsledkom svedomitej starostlivosti štátneho tajomníka v Ministerstve nár. obrany J. Lichnera, ktorý ako politický exponent Demokratickej strany v tomto rezorte vykonáva dôležitú funkciu uplatňovania slovenských záujmov v armáde. Koná tak v intenciách Demokratickej strany, ktorá k armáde vždy mala a bude mať najkľadnejší postoj.

Prinášame niekoľko životopisných dát novomenovaných 13 generálov ...

Čas, 23. február 1947

článok *Noví trinásti slovenskí generáli*

Dokument č. 12

Denník Čas prináša 1. časť expozé štátneho tajomníka MNO Jána Lichnera v SNR týkajúcu sa širších súvislostí okolo povyšovania Slovákov v čs. armáde.

Na pondelkovom zasadnutí pléna SNR predniesol štátny tajomník J. Lichner expozé, v ktorom podal vyčerpávajúci výklad o problematike slovenských príslušníkov československej armády. Hovoril o otázke povyšovania, o očiste, o zastúpení Slovákov v centrálnych úradoch vojenských, o udeľovaní vyznamenaní a o mnohých iných otázkach i všeobecných problémoch československej armády vo vzťahu k jej slovenskej složke. Z jeho expozé vynímame dnes časť o povyšovaní vyšších dôstojníkov.

Percentuálna účasť Slovákov v československej armáde je z celkového počtu dôstojníkov 15 %. Táto účasť je neprimeraná, lebo počítame s účasťou 25 %. I keď reprezentujeme len 15 % namiesto 25 %, obsadzujeme miesta na Slovensku výlučne Slovákmi. Tento nedostatok, prirodzene, nemôže mať trvalý ráz, preto sme na určité miesta povolali aj dôstojníkov z Čiech. Toto sa ale nikde nestalo na úkor Slovákov, ktorí sú v tých istých funkciách ako boli dosiaľ. Bude treba ešte niekoľkých preložiť, aby sa ako-tak obsadili všetky posty. Tu sa nám veľmi uľahčilo tým, že vláda povýšila viac slovenských dôstojníkov do vyšších hodností a tak preloženie českých dôstojníkov nebude na úkor slovenských, lebo už budú poruke vyššie hodnosti.

Základom pre našu prácu je a musí byť košický vládny program, ktorého zásady predovšetkým musia platiť v armáde. Tento program je kauzálnne spojený s otázkou vývinu pomerov v československej armáde v čase budovateľského programu a tým je tiež povedané, že brannosť našej republiky je otázkou spravodlivého vyriešenia všetkých problémov v armáde, s ktorými sa denne stretávame.

brigádni generáli menovaní na divíznych generálov. Sú to div. gen. Dr. Mikuláš Ferjenčík, povereník vnútra a div. gen. M. Širica.“ Generáli Danielovič, Kováč, Korbel, Trebichavský a Paškan boli menovaní do hodnosti generála služieb konkrétnej stavovskej skupiny (t. j. intendantnej, stavebnej, justičnej a zdravotnej), ktorá bola u dôstojníkov zbraní obdobou brigádneho generála. Rovnako generál Ferjenčík bol v generálskej hodnosti povýšený na generála šéfa veterinárnej služby, ktorý bol obdobou divízneho generála u dôstojníkov zbraní.

Vyslovuje presvedčenie, že sa tak stane, i keď sú tu prekážky a v mnohých prípadoch byrokratická strohosť starších predpisov nám zabraňuje, aby sa hladko vykonali veci, vyplývajúce z košického vládneho programu. Verím v to, preto že je to základný kameň bezpečnosti a obrany našej vydobytej slobody.

Pre povyšovanie vyšších dôstojníkov vydalo MNO smernice v zásade rozdelené na dve skupiny. Prvá skupina pojednáva o tzv. renominácii – o odčinení krívd v povyšovaní od roku 1938 do roku 1944, druhá skupina vzťahovala sa na vyrovnanie hodností vykonaných v r. 1945 – 1946, tzv. nominácia. Od vydania smerníc pre renomináciu pripravovali sa návrhy vyšších dôstojníkov i so strany slovenskej. Pravda, tieto smernice vzťahovali sa len zčasti na Slovákov a prípady, spadajúce do renominácie boli vyriešené ku dňu 28. októbru 1946 uverejnením v osobných vestníkoch MNO.

Treba pripomenúť, že k dôstojníkom, ktorí už boli vybraní pre renomináciu, previedol sa výber ostatných vyšších dôstojníkov, ktorých by bolo treba povýšiť s ohľadom na systemizáciu armády, resp. vo vzťahu na dislokáciu útvarov na Slovensku. Výber týchto dôstojníkov vykonal sa dôsledne a paralelne u všetkých zbraní i služieb a prihliadalo sa predovšetkým na zásluhy v druhom odboji, ďalej na fyzický vek s prihliadnutím na dĺžku doby, strávenej v poslednej hodnosti.

Kabinet štátneho tajomníka sledoval túto otázku so zvýšenou pozornosťou a snažil sa zo všetkých síl presadiť povýšenia, navrhované či už priamo rezortnými oddeleniami, alebo výberom. Situácia však bola dosť nepriaznivá a k definitívnemu rozriešeniu povýšenia vyšších dôstojníkov slovenskej národnosti došlo až v poslednom čase ... 24. januára ... schválil personálny komitét a 4. februára 1947 aj vláda väčší počet návrhov na povýšenie slovenských dôstojníkov do vyšších hodností. Viac návrhov na povýšenie vyšších dôstojníkov slovenskej národnosti nebolo možné predložiť vláde z týchto dôvodov: 1. Nemohly sa vyčerpať všetky systemizované miesta slovenského priestoru (štvrtina celkovej systemizácie armády z roku 1936). 2. Navrhované boli len tie osoby, ktoré boli prijaté do československej armády podľa zákona 72/1946 Sb a ktoré s ohľadom na odbojové zásluhy zastávajú miesta, systemizované pre vyššie hodnosti a ktoré sú schopné zastávať zodpovedajúce funkcie tých hodností, do ktorých sú povyšované. Mladší dôstojníci, i keď v odboji zaslužili, dostali by sa prípadným povýšením do radu vyšších dôstojníkov a potom by boli nútení vyčkávať dlhší čas v jednej hodnosti. 4. Muselo sa prihliadať na určitú rezervu slovenskému priestoru a Kabinet štátneho tajomníka ponecháva si z celkovej štvrtiny z tohto priestoru 30 % rezervy pre prípadné doplnky a pre ďalšie povyšovania.

Treba pripomenúť, že týmto povýšením nie je povyšovanie vyšších dôstojníkov definitívne vyčerpané. Je známe, že do týchto návrhov neboly pojaté osoby, ktoré by v týchto návrhoch mali byť, ale pri ktorých sa ešte nevedel výsledok podľa zákona 72/46. Sú v prúde ďalšie návrhy, prípadne ďalší výber vyšších dôstojníkov, ktorý bude dodatočne zaslaný vláde. Mimoriadne povyšovania máme v úmysle dokončiť 1. mája t. r., preto do tohto času chcem podať ďalšie návrhy, ktoré doteraz nemohly byť realizované.

Po tomto termíne chceme viesť personálnu politiku jednotnú podľa ustálených pravidiel československej armády.

Pri medziministerských rokovaníach robily sa námietky, že ide o fyzicky mladších dôstojníkov s malým služobných rokov pre tú ktorú hodnosť. To sa týkalo aj dôstojníkov českej národnosti, príslušníkov zahraničného vojska. Nám však šlo o tých, ktorí v odboji vskutku niečo dokázali, ktorí riskovali životom niekedy už od roku 1938, ktorí prijímacou komisiou boli klasifikovaní ako veľmi dobrí; ale ktorí sú fyzicky a tým aj služobne skutočne mladí. Základným činiteľom pri medziministerskom výbere bola však služobná doba. Je pochopiteľné, že z tohto aspektu riešiac vec, bolo by povýšených len asi 30 až 40 % navrhovaných dôstojníkov. Trvalo to dosť dlho, kým sa členovia komisie dali presvedčiť, že

súčasnú povýšovanie nie je povýšovanie za odsedené roky v armáde, ale že je aj odmenou za účasť v boji.

Tu chcem osobitne zdôrazniť, že zástupcovia jednotlivých politických strán uznali politické dôvody, ktoré ma viedly k tomuto mimoriadnemu povýšovaniu a dali súhlas, aby návrhy tak, ako boli podané, boli predložené vláde na schválenie. Za toto pochopenie chcem mimoriadne poďakovať zástupcom českých politických strán, ktorí pochopili dôležitosť tohto aktu a hľadiska československého a československého pomeru k našej armáde, a tým dali súhlas na realizovanie povýšení.

Tiež chcem osobitne vyzdvihnúť veľkú príkladnú blahosklonnosť vlády a vysloviť poďakovanie za pochopenie problematiky v dôstojníckom sbore so strany slovenskej a že tým pripustila, aby sa do povýšenia dostali mladí nadaní dôstojníci, ktorí prešli frontovou školou a ktorí majú nemalú zásluhu na tom, že sme slobodní v obnovení Republiky. Bolo to v duchu sľubov za vojny, ktoré sa musia realizovať v záujme dôvery.

Týmto povýšením sa naša slovenská kvota značne zvýšila a prispelo to k všeobecnej konsolidácii číselného stavu dôstojníkov národnosti slovenskej v rámci československom.

Čas, 28. február 1947

článok *Postavenie Slovákov v československej armáde*

Dokument č. 13

Denník Čas prináša 2. časť expozé štátneho tajomníka MNO Jána Lichnera v SNR, poukazujúci na nezáujem slovenskej mládeže o vojenské povolanie a vyzývajúcu všetkých kompetentných za jeho účinnejšiu propagáciu.

Otázka slovenského dôstojníckeho dorastu je dnes najpálčivejšou v čs. armáde so stanoviskom slovenského. Naši politickí predstavitelia postarali sa o to, aby boli dané predpoklady k vyriešeniu tohto problému. Bude však všetko márne, ak so strany slovenskej mládeže bude sa i naďalej prejavovať taký nezáujem o armádu ako doteraz. O tomto probléme hovoril vo svojom expozé pred SNR i št. tajomník J. Lichner, ktorý dôrazne apeloval i na členov SNR, aby pomohli k priaznivému obratu v tejto veci.

Na otázku školenia – hovoril št. taj. J. Lichner – čiže na získanie budúcich dôstojníkov kladie sa najmä so strany slovenskej veľký dôraz už z toho dôvodu, že potrebujeme za každých okolností dôstojnícky dorast. Nábor do vojenského povolania musí byť našou prvoradou otázkou, pretože inak nebude možné vyrovnať počty, o čo v podstate ide, lebo na odstránenie personálnych nesrovnalostí potrebujeme ľudí, ktorých je veľký nedostatok.

Napriek tomu, že pre prijatie uchádzačov do vojenskej akadémie pre rok 1946 bol stanovený pomer Čechov ku Slovákom 2:1, aby sa aj tým odstránil citeľný nedostatok dôstojníkov slovenskej národnosti, nebolo možné dosiahnuť tento pomer, ba dokonca ani tak, že celkový priemer, dosiahnutý uchádzačom pre prijímacie skúšky bol u Slovákov podstatne snížený.

S vojenského hľadiska nerobily sa slovenským uchádzačom nijaké prekážky, ba naopak, urobily sa dosť značné ústupky, aby sa vyhovel požiadavkám, ktoré diktuje správne usporiadanie personálnych pomerov v československej armáde. Treba len ľutovať, že dodnes nenašlo sa dosť pochopenia práve medzi slovenskou mládežou o vojenskú službu.

Nezáujem slovenských maturantov o vojenskú dráhu vidieť veľmi zjavne na prihláškach do vojenskej akadémie v Hraniciach a do vojenskej leteckej školy.

Z celkového doterajšieho počtu prihlásených uchádzačov je len 12 % slovenskej národnosti. Vidieť veľký nepomer a tým aj naša starosť o vojenský dorast so strany slovenskej je väčšia a zúfalejšia.

Za takéhoto nezájmu nie je možné dosiahnuť ten pomer, ktorý slovenskému národu patrí, tak isto nie je možné ani argumentovať pri realizovaní pomerného zastúpenia, keď primárna požiadavka argumentácie nie je splnená.

Pretože posledný termín podania prihlášky do vojenskej akadémie v Hraniciach, ako aj do vojenskej leteckej školy končí dňom 5. marca t. r., treba ešte v poslednej chvíli vykonať účinný nábor slovenskej mládeže pre aktívnu vojenskú službu.

Je to vskutku niekoľko dní, práve preto treba konať rýchlo a bez dlhých úvah.

Za dnešného stavu nie je možné vyhovieť vojenskej správe, ktorá prichádza v ústrety tým, že dáva väčšiu kvotu pre slovenských uchádzačov len preto, aby odpomohla nedostatku slovenských dôstojníkov.

Katastrofálny neúspech vidieť aj v náboře pre vojenskú leteckú akadémiu, na ktorú sa vynaložili dosť veľké náklady a výsledok je menej ako uspokojujúci. Nemáme proste dorast a tento získať sa nám nedarí. Z tohto vychádzajúc, prideme na to, že problematika v pomernom zastúpení účasti na hodnostiach i funkciách sa nevyrieši tak rýchlo, ako by bolo potrebné vo vlastnom záujme slovenského národa.

Slováci v československej armáde majú väčšiu účasť a tiež lepšie postavenia, ako mali predtým. Tak isto bolo by úplne zbytočné porovnávať dnešný počet s číslami a funkciami za prvej Republiky. Jedným slovom dnešná situácia je veľmi priaznivá a treba si len želať, aby aj pre armádu bolo viac pochopenia so strany našich občanov. Nateraz je tento záujem veľmi malý. Tu treba zdôrazniť zarážajúcu skutočnosť, že práve na slovenskej strane javí sa väčší nezáujem o veci vojenské, ako je tomu na strane českej, pretože veľká väčšina odišla alebo pomýšľa opustiť vojenskú dráhu zväčša z dôvodov hmotných.

Je pravda, že finančná otázka gázistov nie je na závidenie, ale s podobnými ťažkosťami zápasí vôbec celá štátna i verejná správa. Úprava hmotných pomerov gázistov uskutoční sa však po všeobecnom vyriešení platových otázok štátnych a verejných zamestnancov, čo sa musí stať do konca tohto roku. Osobitnú pozornosť bude treba venovať aj gázistom – vysokoškólakom, najmä lekárom, ktorí znechutení opúšťajú vojenskú službu, pretože sa ich vzdelanie skoro vôbec neoceňuje.

Pri tejto príležitosti apelujem na všetkých, aby podporovali pri každej príležitosti nábor slovenských maturantov do vojenskej akadémie. Dôstojnícky dorast je našou prvoradou povinnosťou, bez záujmu našej mládeže o vojenskú aktívnu službu nebude možné mať takú účasť na vedení československej armády, aká slovenskému národu patrí.

Čas, 1. marec 1947

článok Slovenská mládež nemá záujem o armádu?

Dokument č. 14

Denník Čas prináša 3. časť expozé štátneho tajomníka MNO Jána Lichnera v SNR o slovenských aspektoch povyšovania nižších dôstojníkov, rotmajstrov a ďalejslúžiacich poddôstojníkov.

Št. tajomník J. Lichner v expozé, prednesenom pred SNR 24. februára 1947, zaoberal sa i povyšovaním nižších dôstojníkov, rotmajstrov a ďalejslúžiacich poddôstojníkov Slovákov v rámci čs. armády. O smerniciach, podľa ktorých sa povyšovanie deje, hovoril:

Povyšovanie nižších dôstojníkov slovenskej národnosti pripravovalo sa súčasne s povyšovaním nižších dôstojníkov národnosti českej. Pre Slovákov boli vypracované odlišné smernice, pretože smernice pre dôstojníkov českých nevyhovovali našim pomerom, keďže

títo neboli 6 rokov povyšovaní. Tieto nové smernice ďaleko vyššie presahovali rámec povyšovacej metódy českých dôstojníkov. Mohly sa uviesť do praxe len začiatkom novembra 1946 a už prvý výsledok bolo vidieť v osobnom vestníku zo dňa 9. nov. 1946.

Hlavné zásady sú tieto: Základom je odbojová činnosť. Iba na tomto podklade bolo možné povyšovať nižších dôstojníkov práve tak, ako aj vyšších. Záležalo na klasifikácii. Treba podotknúť, že gážista, keď bol prijímacou komisiou do armády prijatý, povolaný, alebo prevzatý, tým okamihom stáva sa legálnym príslušníkom československej armády, a keď to ostatné okolnosti pripúšťajú, môže byť aj povýšený. Z povýšenia vylučuje iba § 12, prípadne § 13. zákona 72/46 Sb.

Ako ďalšia smernica pre povyšovanie nižších dôstojníkov bol rok vyradenia príslušného dôstojníka z vojenskej akadémie a v ďalšom aj rok aktivovania. Pri porovnávaní klasifikačnej známky s rokom vyradenia, alebo aktivovania, došlo sa k určite hranici a tak aj k určitému termínu pre povýšenia dotyčnej osoby. Keď dávam dôraz na to, že aj známka „vyhovujúca“ ponecháva, preberá alebo prijíma dôstojníka do československej armády, tak aj tento dôstojník s touto kvalifikáciou bol pri týchto smerniciach podchytený a tým aj povýšený do určitej hodnosti. Nemožno preto poukazovať na to, že ten alebo onen dôstojník nezúčastnil sa na odboji, nič pre odboj neurobil, alebo že slúžil v Haššíkovej armáde a že bol povýšený. Väčšina gážistov slovenskej národnosti, ktorí konali službu mimo povstaleckého územia na Slovensku, najmä v spomenutej armáde, prijímaní sú do čs. armády s kvalifikáciou „vyhovujúci“. Pretože sú povyšovaní, nemožno ešte povedať, že by predbiehali účastníkov odboja, alebo že by sa im pripisovali určité privilégia. Iná metóda by bola nesprávna, keď ju nepoužilo ani MNO pri dôstojníkoch českej národnosti, čiže ide opäť o relatívne posudzovanie problémov.

Pri povyšovaní šlo o to, aby dôstojnícky sbor na Slovensku bol čo najskôr vystužený, aby sa v sbore obsadili všetky miesta, ktoré sa dajú obsadiť, najmä čo do hodnosti. Pri tejto príležitosti treba poukázať i na povyšovanie dôstojníkov hospodárskej služby, pretože skoro v každej slovenskej posádke poukazuje sa na túto vec. Povyšovanie dôstojníkov hospodárskej služby konalo predovšetkým rezortné oddelenie, a to osobitnými smernicami pre príslušníkov českej národnosti. Referent, ktorému bolo sverovené povyšovanie nižších dôstojníkov hosp. služby, vlastne len odkopíroval povyšovacie termíny a takto čo sa robilo pre hospodárov českej národnosti, vykonalo sa aj pre slovenských. Nie je preto pravda, že sa tým sledovalo prenáhlené povyšovanie v jednej stavovskej skupine. Predpokladalo sa, že uverejneniu povyšovaní bude súčasné pre všetky služby a zbrane zároveň, čo sa však nestalo a tak spôsobilo predčasnú kritiku. Ostatne, kritické hlasy sa ozvaly v tom istom aj na strane českej.

Povyšovanie slovenských nižších dôstojníkov nie je ešte skončené, lebo prijímacia komisia nie je dosiaľ úplne hotová s materiálom a preto stále prichádzajú osoby do vestníkov a tým dostávajú sa aj do procesu povyšovania, prirodzene s nárokom na zpiatočnú platnosť povýšenia.

Rotmajstri

Povyšovanie rotmajstrov koná sa všeobecne podľa smerníc, ktoré vydalo osobné oddelenie MNO. Tieto smernice rovnako platia pre príslušníkov slovenskej ako českej národnosti. Aj tu základ tvorí odbojová činnosť, vyjadrená klasifikačnou známkou. Ďalej sa prihliada na rok ustanovenia rotmajstrom a tak pri určitej klasifikácii a známke vychádza určitý termín povýšenia. Treba pripomenúť, že ani tu nie je problém, či rotmajster so známkou „vyhovujúci“ má byť povýšený. Ďalej treba pripomenúť, že v smerniciach sa pamätá na mladých rotmajstrov, napr. z roku 1940, ktorí môžu za 6 rokov pri určitej kvalifikačnej známke dosiahnuť až hodnosti praporčíka. Naproti tomu do takejto hodnosti, ale pri inej klasifikácii, nemôže byť povýšený rotmajster napr. z r. 1931.

MNO mieni likvidovať rotmajstrovský sbor zbraní. Podkladom pre toto rozhodnutie bolo, že je veľa fyzicky starších rotmajstrov v zbrani, ktorí v tejto stavovskej skupine neprinášajú veľký osoh, lebo skoro každý starší rotmajster zbraní je pridelený alebo do skladiska, alebo vykonáva službu mimo svojej stavovskej skupiny, čiže je pridelený k službám. MNO má v úmysle ponechať pri zbraniach len mladých rotmajstrov, ktorí by tu vykonávali funkcie účtovných rotmajstrov, prípadne aj veliteľov čiat a inštruktorov.

Doterajší rotmajstri zbraní majú možnosť stať sa dôstojníkmi zbraní, prípadne po preradení dôstojníkmi služieb. Pre prvý prípad bolo už vydané nariadenie, podľa ktorého môžu si podať rotmajstri žiadosti a môžu byť povolaní do kurzu. Po absolvovaní tohto a po určitých skúškach môžu byť menovaní dôstojníkmi. Ostatní rotmajstri služieb môžu sa stať dôstojníkmi po vykonaní predpísaných odborných skúšok určitej skupiny. Tu sa však musí urobiť revízia doterajších predpisov, podľa ktorých napr. rotmajster hospodárskej služby nemôže byť pripustený k odborným skúškam, dokiaľ nemá odslúžených 11 rokov a z toho dva roky pri hospodárskej službe. Takéto predpisy, najmä dnes, nevyhovujú a budú sa musieť prispôbiť novému duchu našej armády. Tým sa podchyť i mladá slovenská generácia, na ktorej bola ťarcha boja a ktorá je dnes dosť znechutená práve pre podobné skostnatelé predpisy.

Dálejšľúziaci poddôstojníci

Povyšovanie rotmajstrov do dôstojníckych hodností a povyšovanie dálejšľúziacich poddôstojníkov do hodností rotmajstrovských viazané je na systemizovanie počtov tej-ktorej služobnej triedy. Okrem toho musia byť splnené aj ďalšie podmienky, čo do školského vzdelania a odborného vojenského školenia. Pri dálejšľúziacich poddôstojníkoch je závažné absolvovanie prípravnej služby stavovskej skupiny.

Kabinetu štátneho tajomníka MNO šlo za každých okolností o to, aby zaslúžilé osoby z povstania a z odboja vôbec, boli náležite odmenené. To isté platí aj na dálejšľúziacich. V roku 1945 bola vypísaná súťaž pre prípravnú službu. Termín bol, pravda, pomerne krátky a preto teraz robia sa ďalšie prípravy pre nový nábor na prípravnú službu. Že spomenutý termín bol krátky, vysvetľuje sa tým, že v roku 1945 šlo hlavne o rýchle doplnenie sboru rotmajstrov. Nový nábor na prípravnú službu je teraz zásadne viazaný na pomery v armáde, na dislokáciu útvarov, na systemizované počty a vôbec na organizáciu čs. armády. Postupne ale prichádza k spravodlivému riešeniu tejto otázky, ktorú Kabinet štátneho tajomníka stále sleduje a rieši.

Čas, 5. marec 1947

článok Slováci v čs. armáde. Povyšovania nižších dôstojníkov

Dokument č. 15

Denník Čas prináša 4. časť expozé štátneho tajomníka MNO Jána Lichnera v SNR týkajúce sa očisty v slovenskej časti veliteľského zboru čs. armády.

Očista v armáde koná sa v intenciách zákona čís. 72/1946 Sb. v smysle ktorého boli zriadené dve prijímacie komisie a jedna komisia odvolacia. Jedna z prijímacích komisií prijíma dôstojníkov a rotmajstrov slovenskej národnosti. Členovia tejto komisie boli schválení vládou na návrh ministra národnej obrany po predchádzajúcom súhlase SNR. Úloha komisie je známa. Predovšetkým ide o to, aby do novej československej armády nedostali sa osoby, ktoré do nej nepatria s ohľadom na ich činnosť z čias slovenského štátu.

Komisia má pre svoju činnosť zákonom stanovené smernice, ktoré boli doplnené tzv. vykonávacím nariadením ministra národnej obrany. Činnosť komisie spočíva zásadne v tom, aby ohodnotila každého dôstojníka a rotmajstra, či vôbec má byť do armády prijatý, ďalej aby ohodnotila odbojovú činnosť týchto určitou známkou, čiže komisia klasifikuje. Používa

štyri známky, a to výtečný, veľmi dobrý, dobrý a vyhovujúci. K týmto známkam viažu sa, pravda, aj §§ zákona, a to § 1, ktorý shrňuje možnosti niekoho do armády povolať alebo ponechať, a § 9, s možnosťou prevziať, § 12 vylučuje možnosť prijatia a § 13 pripúšťa možnosť ponechať, povolať alebo prevziať niekoho za určitých, presne vymedzených okolností.

Pri klasifikácii § 12 je možné odvolanie, ktoré prerokúva odvolacia komisia, ktorej rozhodnutia spadajú ďalšej inštancii vojenskej správy a to kárnemu výboru prípadne vojenským súdom. Práce s prerokovaním prihlášok sú, až na ojedinelé prípady, skončené. V dohľadnom čase začne sa s rozposielaním dekrétov podľa §§ 1 a 9. Oznámenia podľa § 12 sú už rozposlané, aby tak bola možnosť odvolať sa na odvolaciu komisiu.

Okrem uvedených počtov došlo viac prihlášok so strany záložných dôstojníkov a rotmajstrov, ktorí žiadajú o aktivovanie. Čo sa týka činnosti komisie a jej rozhodnutí pri klasifikovaní, podotýkam, že komisia si je vedomá svojho poslania a ustanovenia podľa zákona. Ani minister, ani ja sme nevplyvali na rozhodnutie komisie, ktorá pracovala úplne samostatne, bez vplyvu zvonku. Jej rozhodnutia sú zákonné. Keď sa na začiatku spôsobovali určité zásahy na Slovensku, minister národnej obrany rozhodol ešte pred mojim príchodom premiestniť komisiu do Prahy.

Tu pracovala opäť samostatne, dostávala iba všeobecné direktívy, pokiaľ sa týka všeobecnej taktiky a časového vymedzenia práce. Šlo hlavne o to, aby nesporné prípady boli urýchlene vybavené, aby tí, ktorí konali službu, mali právnu istotu, že zostanú v armáde, resp. mohli byť pojatí do renomácie. Nakoniec zostali len sporné prípady, ktoré vyžadovaly sporného vyšetrenia, prípadne osobného výsluchu alebo výsluchu svedkov, preto komisia prešla opäť do Bratislavy, kde prácu dokončila.

K celkovému problému preverovania treba pripomenúť, že osoba, ktorá pri preverovaní neobstála a cíti, že dostala asi najnižšiu známku, hľadá uplatnenie a zaistenie svojej existencie v rezortoch štátnej správy mimo rámec MNO. Tu chcem pripomenúť, že preverovanie príslušníkov armády nemožno ani zďaleka porovnávať s preverovaním pri ostatných rezortoch štátnej správy. V armáde je to tak prísne a spravodlivé, že gážiista, ktorý cíti, že nedosiahne takých výhod ako jeho zaslúžilý kolega, hľadá, ale aj nájde si príslušné miesto, pre ktoré je, prirodzene, spoľahlivý a ktoré mu dokonca viac donáša. Práve pre tento nezdravý úkaz búri sa krv u tých, ktorí vskutku pre Republiku oddane a čestne pracovali i bojovali.

Niektorí gážisti, ktorí slúžili v Haššíkovej armáde, boli prijatí do čs. armády, pretože ich predošlá činnosť v Slovenskom národnom povstaní, alebo celý ich postoj alebo smýšľanie stály za to, aby im bola daná možnosť uplatniť sa. V takýchto prípadoch dalo sa postupovať len od prípadu k prípadu a každý osobitne hodnotiť, pretože skoro všade hraly úlohu hmotné, rodinné a psychologické dôvody.

Celá akcia preverovania a preverenia skončí sa v čase, ktorý stanovuje zákon, t.j. v aprílu t. r.

Čas, 7. marec 1947

článok *Očista v armáde*

Dokument č. 16

Denník Čas prináša oznam o prijímaní uchádzačov do leteckej spojovacej školy Chrudim.

Letecká spojovacia škola vychováva a školí dorast pre spojovacie úkoly v čs. vojenskom letectve v týchto odboroch:

- a) palubných rádiotelegrafistov (lietajúcich) a
- b) pozemných rádiomechanikov – telegrafistov.

Štúdium v tejto škole trvá dva roky a je bezplatné. Žiaci leteckej spojovacej školy sú vydržíavaná štátom.

Zahájenie výcviku a vyučovania začína dňom 1. októbra 1947.

Podmienky pre prijatie: a) československá príslušnosť; b) národnosť česká, slovenská alebo iná slovanská; c) mravne bezúhonný, štátne i politicky spoľahlivý, žiadateľ ako i jeho rodičia; d) stav slobodný, bez alimentálnych záväzkov; e) vek 17 – 20 rokov, pretože žiadatelia budú zaradení do leteckej spojovacej školy v roku 1947, budú prijatí do výberovej súťaže všetci uchádzači vyhovujúci všetkým podmienkam, narodení v roku 1927 až 1930. Z ročníku 1930 len tí, ktorí dovŕšia do 30. septembra 1947 17 rokov veku; f) školské vzdelanie: úspešné absolvovanie nižšej strednej školy, alebo 4 triedy mešt. školy. Aby boli napravené krivdy, spôsobené okupáciou a vojnou na čs. mládeži, budú zahrnutí do výberovej súťaže výnimočne i tí, ktorí s prospechom výborný absolvovali tretiu triedu mešt. školy; g) zdravotné pre túto službu spôsobilí; h) uspokojivý výsledok špeciálnej skúšky prirodzených schopností a uspokojivé znalosti z matematiky, fyziky a zemepisu v rozsahu učiva nižšej strednej školy; i) dobrovoľné prijatie záväzku so súhlasom otca (poručníka).

...

Termín podávania žiadostí je do 30. apríla 1947.

Čas, 27. marec 1947

článok *Prijímanie uchádzačov do leteckej spojovacej školy v roku 1947*

Dokument č. 17

Denník Čas prináša informáciu z tlačovej konferencie veliteľstva 4. Oblasti o nezáujme slovenskej mládeže hlásiť sa na vojenskú akadémiu.

Veliteľstvo IV. oblasti usporiadalo v piatok 16. januára t. r. predpoludním v zasadacej sieni ZAS tlačovú konferenciu, ktorú otvoril a viedol škpt. Hlaváč.²⁶

Na konferencii, na ktorej sa zúčastnili zástupcovia všetkých bratislavských denníkov, informoval prítomných o stave náboru maturantov Slovákov do Vojenskej akadémie, ktorý nateraz nie je uspokojivý, lebo so slovenskej strany o vojenskú službu v poslednom čase prejavuje sa nezáujem. Poukázal na pomer civilného obyvateľstva k vojsku v krajinách českých a na Slovensku. Poznamenal, že zatiaľ, čo vojenské akadémie sú takmer prázdne, vysoké školy iného druhu zaznamenávajú veľký nadbytok poslucháčov, hoci vojenská služba so stránky materiálnej oproti iným štátnym službám je najvýhodnejšia.

...

Čas, 18. január 1948

článok *O náboře Slovákov do Vojenskej akadémie*

A. MASKALÍK: SLOWAKEN IM KOMMANDOKORPS DER TSCHECHOSLOWAKISCHEN WEHRMACHT IN DEN JAHREN 1945 – 1948 AUF DEN SEITEN DER ZEITGENÖSSISCHEN TAGESZEITUNG DER DEMOKRATISCHEN PARTEI ČAS

Die veröffentlichte Materialstudie stellt die Ansichten der Vertreter der Demokratischen Partei über den slowakischen Aspekt des Aufbaus des Kommandokorps der tschechoslowakischen Armee mit all seinen Nuancen anschaulich dar. Dieser Aspekt wurde in der überwiegenden Mehrheit der Fälle tendenziös und schematisch wiedergegeben, und zwar in den allgemeinsten Formen der Offenlegung grundlegender Trends und Indikatoren, ohne die wichtigsten Mechanismen zu berücksichtigen, von denen er direkt abhing, mit einer emotio-

²⁶ 4. oblasť v rokoch 1945 – 1950 teritoriálne pokrývala územie Slovenska. Jej veliteľstvo sa nachádzalo v Bratislave.

nenen, politisch motivierten Verharmlosung aller objektiven Ursachen, die Teil davon waren. Der Leser hat die Möglichkeit zu beurteilen, was das Ergebnis von Querulantismus und was das Ergebnis der Realität war, die es nicht erlaubte, *die slowakische Frage* in der Armee zur Zufriedenheit der slowakischen Seite zu lösen.

Zoznam použitej literatúry:

HANZLÍK, F. Velitelský sbor čs. armády na Slovensku jako objekt zájmu vojenského obranného zpravodajství v letech 1945 – 1948. In *Vojenská historie*, roč. 3, 1999, č. 4, s. 55-71. ISSN 1335-3314.

HAVLÍČEK, J. K otázke formovania a národnostného zloženia veliteľského zboru československej armády v rokoch 1945 – 1948. In *Historie a vojenství*, roč. XLII, 1993, č. 2, s. 91-110. ISSN 0018-2583.

MASKALÍK, A. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992*. Banská Bystrica 2012, s. 33-34, 843, 845. ISBN 9788097094102.

ŠTAIGL, J. Formovanie a vývoj dôstojníckeho zboru čs. armády na Slovensku v rokoch 1945 – 1948. In *Vojenská historie*, roč. 11, 2007, č. 4, s. 61-89. ISSN 1335-3314.

ŠTAIGL, J. K niektorým otázkam existencie slovenských národných jednotiek v čs. armáde po druhej svetovej vojne. In *Vojenské obzory*, roč. 3, 1996, č. 1, s. 119-129. ISSN 1335-2598.